
Sonja Tošković
Katarina Golubović
Kosana Beker
Dušan Pokuševski

**UN MEHANIZMI
I LJUDSKA PRAVA
U SRBIJI 2025**

UN MEHANIZMI
I LJUDSKA PRAVA U SRBIJI 2025

Biblioteka
Posebna izdanja

Biblioteka

Posebna izdanja

UN mehanizmi i ljudska prava u Srbiji 2025

Izdavači

Beogradski centar za ljudska prava

Kneza Miloša 4, Beograd

Tel/fax. (+ 381 11) 308 5328, 344 7121

e-mail: bgcentar@bgcentar.org.rs

www.bgcentar.org.rs

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM

Kneza Miloša 4, Beograd

Tel. (+ 381 11) 33 444 25, 33 44 235

e-mail: office@yucom.org.rs

www.yucom.org.rs

Za izdavača

Sonja Tošković

Autori

Sonja Tošković

Katarina Golubović

Kosana Beker

Dušan Pokuševski

Urednica

Sonja Tošković

Lektorka i korektorka

Jasmina Alibegović

Korice

Mirko Milićević

Priprema

Dosije studio, Beograd

Sonja Tošković
Katarina Golubović
Kosana Beker
Dušan Pokuševski

UN MEHANIZMI
I LJUDSKA PRAVA
U SRBIJI 2025

Beograd • 2026

Prevod ove publikacije je podržan u okviru projekta
„Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije
Evropskoj uniji – Europe ASAP“
koji Beogradski centar za ljudska prava realizuje u partnerstvu
sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske.

Analiza je izrađena uz podršku Tima Ujedinjenih nacija za
ljudska prava u Srbiji. Stavovi izneti u analizi ne predstavljaju
zvanične stavove Ujedinjenih nacija, već isključivo autora/ki.

Sadržaj

I	POSTUPANJE UN MEHANIZAMA ZA LJUDSKA PRAVA U 2025. GODINI.	9
1.	Uvod	9
2.	Kontekst	11
3.	Postupanje UN mehanizama za zaštitu ljudskih prava u 2025. godini	12
4.	Specijalne procedure	14
4.1.	Sažetak komunikacije specijalnih izvestilaca UN Republici Srbiji (AL SRB 1/2025)	16
4.1.1.	Kontekst i povod obraćanja	16
4.1.2.	Povrede prava na privatnost (finansijski podaci)	17
4.1.3.	Nadzor i upotreba špijuskog softvera	17
4.1.4.	Kriminalizacija ekoloških aktivista	17
4.1.5.	Kampanje blaćenja i stigmatizacija novinara	18
4.1.6.	Policijski upad u prostorije organizacije CRTA	18
4.1.7.	Ocena situacije	18
4.1.8.	Preporuke i zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije	19
4.1.9.	Odgovor države na komunikaciju AL SRB 1/2025	19
4.2.	Sažetak komunikacije specijalnih izvestilaca UN Republici Srbiji (AL SRB 2/2025)	21
4.2.1.	Kontekst i povod obraćanja	21

4.2.2.	Širi kontekst protesta i društvenih tenzija.	21
4.2.3.	Eskalacija represivnih mera prema studentima i demonstrantima	22
4.2.4.	Stigmatizacija protesta i kampanje diskreditacije.	22
4.2.5.	Događaji tokom protesta 15. marta 2025. godine u Beogradu	22
4.2.6.	Navodna upotreba akustičnog oružja.	23
4.2.7.	Postupanje državnih organa nakon protesta	23
4.2.8.	Ocena situacije od strane specijalnih izvestilaca	23
4.2.9.	Specifični zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije	24
4.2.10.	Odgovor države na komunikaciju AL SRB 2/2025	25
4.3.	Sažetak komunikacije specijalnog izvestioca UN Republici Srbiji (AL SRB 3/2025)	26
4.3.1.	Kontekst i povod obraćanja	26
4.3.2.	Povezanost sa incidentom od 15. marta 2025. godine	27
4.3.3.	Pritisak izvršne vlasti na tužilaštvo	27
4.3.4.	Hitno postupanje po političkim instrukcijama	27
4.3.5.	Zastrašivanje pravnika i građana.	28
4.3.6.	Protivrečne izjave zvaničnika.	28
4.3.7.	Reakcija pravosuđa	28
4.3.8.	Ocena situacije	28
4.3.9.	Specifični zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije	29
4.4.	Zajednička komunikacija specijalnih procedura UN Republici Srbiji (AL SRB 6/2025 – akademske slobode i pravo na obrazovanje).	30

4.4.1.	Kontekst i povod obraćanja	30
4.4.2.	Studentski pokret i njegovi zahtevi	30
4.4.3.	Eskalacija sile i proizvoljna hapšenja	31
4.4.4.	Upad policije na univerzitetski prostor	31
4.4.5.	Digitalni nadzor i represija	31
4.4.6.	Napadi i diskreditacija akademskih lidera	31
4.4.7.	Administrativni i finansijski pritisci na univerzitete	32
4.4.8.	Procena situacije u svetlu međunarodnih standarda	32
4.4.9.	Preporuke i zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije	33
II	OSTVARIVANJE OSNOVNIH PRAVA I SLOBODA	
	U 2025. GODINI	37
1.	Sloboda okupljanja	37
1.1.	Napadi na studentske proteste	38
1.2.	Pravo na obaveštenost i vidljivost protesta – primer Autokomanda	39
1.3.	Napadi na novinare	40
1.4.	Napadi automobilom	42
1.5.	Fizički napadi	43
1.6.	Napad zvučnim oružjem	44
1.7.	Napadi na prosvetne radnike	46
1.8.	Policijska brutalnost	47
1.9.	Kriminalizacija protesta	52
1.10.	Predložene promene propisa u cilju kriminalizacije	53
1.11.	Prekršajni postupci	54
1.12.	Zloupotreba slobode okupljanja – primer Čacilenda	57
1.13.	Postupanje policije u slučaju održavanja kontraskupova – Primer Vidovdanski protest	58

1.14. Građanska neposlušnost – Užice	60
1.15. Razbijanje blokada saobraćajnica – hapšenja i zadržavanja	60
1.16. Nasilni kontraskupovi.....	61
1.17. Medijska kampanja	63
2. Sloboda udruživanja – položaj branitelja i braniteljki ljudskih prava	64
2.1. Ugrožavanje digitalne bezbednosti aktivista.....	68
2.2. Napadi na aktivistkinje i braniteljke ljudskih prava.....	71
3. Zaključak	77

I

POSTUPANJE UN MEHANIZAMA ZA LJUDSKA PRAVA U 2025. GODINI

1. Uvod

Sloboda okupljanja i sloboda izražavanja predstavljaju temeljna prava i jedan od ključnih stubova svakog demokratskog društva. Učestali protesti u Republici Srbiji tokom poslednjih godina stavili su ove vrednosti na ozbiljan ispit, otvarajući brojna pitanja u vezi sa granicama dozvoljenog postupanja državnih organa. U kontekstu navoda o prekomernoj upotrebi sile, proizvoljnim lišavanjima slobode i različitim oblicima pritisaka na aktiviste i građane, uloga međunarodnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava dobija poseban značaj, kako u pogledu obezbeđivanja nezavisnog i objektivnog nadzora, tako i u pozivanju nadležnih institucija na odgovornost za eventualna kršenja međunarodnih standarda.

Ova analiza ima za cilj sveobuhvatno sagledavanje reakcija mehanizama Ujedinjenih nacija (UN) za zaštitu ljudskih prava na povrede osnovnih prava i sloboda tokom protesta u Republici Srbiji u periodu od septembra 2024. godine do novembra 2025. godine. Fokus rada usmeren je na tri ključna nivoa:

1. **Reakcije i nadzor** – analiza načina na koji su ugovorna tela UN i specijalne procedure identifikovali, pratili i dokumentovali povrede ljudskih prava u kontekstu građanskih okupljanja u periodu od septembra 2024. godine do decembra 2025. godine.

2. **Preporuke i smernice** – detaljan pregled preporuka koje su ovi mehanizmi uputili Vladi Republike Srbije, a koje se odnose na usklađivanje postupanja i relevantnog zakonodavnog okvira sa međunarodnim standardima ljudskih prava.
3. **Stanje ljudskih prava i postupanje države** – analiza prava na slobodu okupljanja, slobodu udruživanja, položaj branitelja i braniteljki ljudskih prava, kao i analiza postupanja, odnosno nepostupanja Vlade Republike Srbije po prijemu ovih preporuka, sa posebnim fokusom na stepen njihove implementacije u praksi.

Pored formalnih izveštaja i preporuka, analiza obuhvata i izjave visokih zvaničnika različitih tela UN, koje često funkcionišu kao mehanizam ranog upozoravanja i indikator ozbiljnosti situacije na terenu, pružajući dodatni politički i moralni legitimitet zahtevima za zaštitu prava demonstiranata.

Prilikom izrade analize korišćeni su svi raspoloživi izvori informacija: zvanični dokumenti i saopštenja međunarodnih tela i državnih organa Republike Srbije; izveštaji međunarodnih organizacija, kao i informacije objavljene putem sredstava javnog informisanja. Takođe, korišćene su informacije i saznanja nastala u radu nevladinih organizacija. Izraženi stavovi predstavljaju stavove autorki i autora, a zasnovani su na gore pomenutim izvorima. Prikaz stanja ljudskih prava dat je na osnovu izveštaja relevantnih nevladinih organizacija koje sistematski prate kršenje ljudskih prava i to Građanske inicijative (Tri slobode pod lupom), Komitet pravnika za ljudska prava (Mapa napada na branitelje ljudskih prava), Nezavisno udruženje novinara Srbije i ANEM (*SafeJournalist platform*).

Kroz ovakav pristup, analiza nastoji da odgovori na pitanje u kojoj meri sistem zaštite ljudskih prava UN utiče na unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Republici Srbiji, kao i da li su upućene preporuke dovele do usklađivanja postupanja državnih organa sa međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava.

2. Kontekst

Period od novembra 2024. do novembra 2025. godine u Republici Srbiji obeležen je dubokom društvenom i političkom krizom, pokrenutom tragedijom u Novom Sadu, u kojoj je usled urušavanja nadstrešnice na železničkoj stanici život izgubilo 16 osoba. Ovaj događaj postao je katalizator masovnih građanskih i studentskih protesta širom zemlje, usmerenih na zahteve za utvrđivanje odgovornosti, transparentnost rada institucija, borbu protiv korupcije i zaštitu osnovnih demokratskih i ljudskih prava.

Umesto otvaranja prostora za dijalog i institucionalno rešenje krize, odgovor vlasti bio je obeležen pojačanom represijom, selektivnom primenom zakona i sistematskim sužavanjem građanskog prostora. Protesti, koji su u velikoj većini slučajeva imali miran karakter i bili organizovani u skladu sa međunarodnim standardima, tretirani su kao bezbednosna pretnja, dok su njihovi učesnici: studenti, prosvetni radnici, aktivisti, novinari i branitelji ljudskih prava, bili izloženi pritiscima, kriminalizaciji i javnoj stigmatizaciji.

Posebno je uočljiv obrazac u kome se institucionalni mehanizmi, policija, tužilaštvo, bezbednosne službe i sudovi koriste kao sredstvo političkog pritiska. Ovaj obrazac uključuje masovna privođenja i pritvaranja, pokretanje krivičnih i prekršajnih postupaka protiv učesnika protesta, zloupotrebu instituta pritvora, kao i selektivno postupanje pravosudnih organa. Paralelno sa tim, intenzivirane su kampanje blaćenja u provladinim medijima, uz učestalo targetiranje pojedinaca, objavljivanje ličnih podataka i etiketiranje protesta kao pokušaja „obojene revolucije“ ili nasilnog rušenja ustavnog poretka.

Akadska zajednica i obrazovne institucije našle su se u središtu ovog sukoba. Studenti i univerzitetski nastavnici koji su javno podržali proteste bili su izloženi policijskoj represiji, disciplinskim i administrativnim merama, medijskim napadima i fizičkom nasilju, što je dovelo do ozbiljnog narušavanja akadem-

skih sloboda i univerzitetske autonomije. Istovremeno, organizacije civilnog društva i branitelji ljudskih prava suočeni su sa pojačanim nadzorom, finansijskim proverama, institucionalnim pritiscima i zakonodavnim inicijativama koje imaju za cilj njihovu stigmatizaciju i delegitimizaciju.

U takvom okruženju, međunarodni mehanizmi za zaštitu ljudskih prava, pre svega specijalne procedure Ujedinjenih nacija, tokom 2025. godine pokazali su pojačano interesovanje za situaciju u Srbiji. Kroz više komunikacija upućenih Vladi Republike Srbije, specijalni izvestioci UN ukazali su na ozbiljna kršenja prava na slobodu mirnog okupljanja, izražavanja i udruživanja, ugrožavanje nezavisnosti pravosuđa, akademskih sloboda i prava branitelja ljudskih prava, kao i na zabrinjavajuće obrasce nadzora, kriminalizacije i zastrašivanja.

Ovaj kontekst je od ključnog značaja za razumevanje daljih analiza, jer pokazuje da se ograničenja osnovnih sloboda u Srbiji tokom 2025. godine ne mogu posmatrati kao izolovani incidenti, već kao deo šireg i sistemskog obrasca delovanja državnih institucija, na koji su jasno i dosledno ukazivali i međunarodni mehanizmi za zaštitu ljudskih prava.

3. Postupanje UN mehanizama za zaštitu ljudskih prava u 2025. godini

Ukupan obim, učestalost i sadržaj reakcija mehanizama Ujedinjenih nacija za zaštitu ljudskih prava tokom 2025. godine ukazuju na značajno pogoršanje poverenja u sposobnost i spremnost Republike Srbije da samostalno obezbedi delotvornu zaštitu osnovnih prava i sloboda, posebno u kontekstu građanskih protesta. Iako formalni nadzorni mehanizmi, poput ugovornih tela i Univerzalnog periodičnog pregleda, nisu bili u fokusu tokom ove godine, intenzivirana upotreba specijalnih procedura, kao i ponovljene intervencije Visokog komesara UN za ljudska prava, svedoče o percepciji ozbiljnosti i sistemskog karaktera za beleženih povreda.

Reakcije UN u 2025. godini prevazilaze uobičajeni okvir pojedinačnih zabrinutosti i ukazuju na obrazac postupanja državnih organa koji proizvodi odvrćajući efekat na ostvarivanje slobode okupljanja, izražavanja i udruživanja, kao i na rad branitelja ljudskih prava, novinara i akademske zajednice. U tom smislu, interakcija između UN mehanizama i Republike Srbije tokom 2025. godine može se okarakterisati kao pojačan međunarodni nadzor uz istovremeni izostanak suštinskog institucionalnog odgovora države, što dodatno otvara pitanje efikasnosti postojećih mehanizama zaštite i spremnosti vlasti da preporuke Ujedinjenih nacija pretoče u konkretne promene u praksi.

Tokom 2025. godine Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava dao je u martu ocenu napora Srbije na implementaciji urgentnih preporuka iz Zaključnih zapažanja iz 2023. godine. Urgentne preporuke su se odnosile na unapređenje položaja branitelja ljudskih prava, razvijanja nacionalnog plana za biznis i ljudska prava i pitanje posedovanja ličnih dokumenata za pojedine ugrožene društvene grupe kao preduslov za uživanje prava iz Pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Komitet je konstatovao delimičan napredak kada su u pitanju preporuke koje se odnose na branitelje ljudskih prava i lične dokumente i nedovoljan napredak u odnosu na razvijanje nacionalnog plana za biznis i ljudska prava. Imajući u vidu temu ovog izveštaja, posebno je važna ocena na ispunjenosti preporuke koja se odnosi na položaj branitelja ljudskih prava. Komitet kao napredak konstatuje napore za stvaranje povoljnog okvira za razvoj civilnog društva u Srbiji usvajanjem Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva kao i osnivanje Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva. Ipak, Komitet ostaje zabrinut zbog nedostatka specifičnih mera za efikasnu zaštitu branitelja ljudskih prava, posebno u slučajevima uznemiravanja, zastrašivanja i nasilja, kao i potrebe za obezbeđivanjem sigurnog i povoljnog okruženja za njihov rad. Komitet se posebno osvrće na činjenicu da Srbija nije dostavila detaljne informacije o efikasnosti mera koje su preduzete.

Takođe, pred Savetom za ljudska prava, u okviru četvrtog ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR), Srbija je do-

bila preporuke još 2023. godine. Ipak, 2025. godina može se okarakterisati kao period u kojem je sistem zaštite ljudskih prava UN pokazao izraženu zainteresovanost za situaciju u Republici Srbiji, jasno ukazujući na ozbiljna kršenja ljudskih prava, kao i na potrebu da nadležni organi dosledno primenjuju i štite prava garantovana Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i drugim relevantnim međunarodnim ugovorima UN koje je Republika Srbija ratifikovala.

Reagujući na navode o povredama ljudskih prava u različitim oblastima, Republici Srbiji je u periodu od 1. januara do 1. decembra 2025. godine upućeno sedam komunikacija specijalnih procedura UN, sa konkretnim pitanjima u vezi sa pojedinačnim navodima o kršenjima ljudskih prava. Pored toga, Visoki komesar UN za ljudska prava posetio je Republiku Srbiju u maju 2025. godine, nakon čega je izdato zvanično saopštenje, dok se na zabrinjavajuću situaciju u oblasti ljudskih prava u Srbiji osvrnuo u još dva navrata tokom godine.¹ U oktobru 2025. godine, Republiku Srbiju je takođe prvi put posetila Radna grupa UN za biznis i ljudska prava, nakon čije je posete objavljeno saopštenje koje sadrži detaljnu analizu stanja i šireg društvenopolitičkog konteksta, sa ciljem procene uticaja poslovnih aktivnosti na ostvarivanje ljudskih prava. Tokom godine, različita tela UN, a naročito specijalni izvestioci, u više navrata reagovala su na navode o povredama ljudskih prava u Srbiji i putem javnih saopštenja objavljenih na društvenoj mreži X.

4. Specijalne procedure

Specijalne procedure UN, kao jedan od ključnih mehanizama međunarodne zaštite ljudskih prava, korišćene su u značajnoj meri radi ukazivanja na ozbiljne probleme u ostvarivanju i

1 Vidi: HC Türk updates the Human Rights Council: “We need to safeguard eighty years of progress on freedom, equality and justice”, 8. September 2025; Serbian authorities need to speed up steps to ensure accountability – UN Human Rights Chief, 5. November 2025.

zaštiti ljudskih prava u Republici Srbiji. Specijalni izviestioци UN uputili su Vladi Republike Srbije ukupno sedam komunikacija tokom 2025. godine:

1. Zajednička komunikacija pet specijalnih izviestilaca povodom navoda o kontinuiranim napadima i pritiscima na branitelje ljudskih prava, od 3. aprila 2025. godine (Ref.: AL SRB 1/2025).
2. Zajednička komunikacija šest specijalnih izviestilaca povodom navoda o korišćenju zvučnog oružja protiv mirno okupljenih građana na skupu održanom u Beogradu 15. marta 2025. godine, od 2. aprila 2025. godine (Ref.: AL SRB 2/2025).
3. Komunikacija Specijalnog izviestioca za nezavisnost sudija i advokata povodom navoda o brojnim pritiscima izvršne vlasti i predsednika Republike na nosioce pravosudnih funkcija u vezi sa postupanjem u predmetima koji se odnose na utvrđivanje činjenica i odgovornosti za korišćenje zvučnog oružja protiv mirno okupljenih građana na skupu održanom 15. marta 2025. godine u Beogradu, kao i na događaje koji su pratili ovaj incident, od 5. maja 2025. godine (Ref.: AL SRB 3/2025).
4. Komunikacija Radne grupe za upotrebu plaćenika kao sredstva kršenja ljudskih prava i ometanja ostvarivanja prava naroda na samoopredeljenje, povodom navoda o učešću više stotina državljana Srbije u proruskim oružanim snagama tokom oružanog sukoba u Ukrajini, od 19. maja 2025. godine (Ref.: AL SRB 4/2025).
5. Zajednička komunikacija deset specijalnih izviestilaca i tela UN povodom navoda o kršenju akademskih sloboda, autonomije univerziteta i prava na obrazovanje u kontekstu protesta u Srbiji, od 30. jula 2025. godine (Ref.: AL SRB 6/2025).
6. Zajednička komunikacija Specijalnog izviestioca za pitanja ljudskih prava u vezi sa upravljanjem i odlaganjem

opasnih supstanci i otpada i Specijalnog izvestioca za pitanja manjina povodom navoda o ozbiljnom zagađenju životne sredine i povezanim povredama ljudskih prava u selu Krivelj, opština Bor, kao posledici rudarskih aktivnosti kompanije Zijin Copper d.o.o. Srbija, od 8. avgusta 2025. godine (Ref.: AL SRB 5/2025).

7. Zajednička komunikacija Specijalne izvestiteljke za promociju i zaštitu slobode mišljenja i izražavanja i Specijalne izvestiteljke za pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja povodom navoda o pritiscima države na kompaniju United media i njene entitete i povećan broj pretnji i napada na redakciju i novinare medijske kuće *NI* koja posluje u sklopu United medije, u širem kontekstu pritiska na nezavisne medije u zemlji, uključujući i one koji su deo kompanije United Media poput televizijske mreže *NI* i *Nova*, od 26. novembra 2025. godine (Ref.: AL SRB 7/2025).

Imajući u vidu da je cilj ove analize da sagleda reakcije tela UN na dešavanja u Srbiji u kontekstu građanskih protesta, u nastavku će biti razmotreni ključni navodi o kršenjima ljudskih prava koji se odnose na slobodu mirnog okupljanja, slobodu izražavanja i slobodu udruživanja, uz posebno razmatranje položaja branitelja ljudskih prava radi sagledavanja šireg konteksta.

4.1. Sažetak komunikacije specijalnih izvestilaca UN Republici Srbiji (AL SRB 1/2025)

4.1.1. Kontekst i povod obraćanja

Pet specijalnih izvestilaca Ujedinjenih nacija (za položaj branitelja ljudskih prava; ljudsko pravo na čistu, zdravu i održivu životnu sredinu; slobodu mišljenja i izražavanja; slobodu mirnog okupljanja i udruživanja; i pravo na privatnost) uputilo je 3. aprila 2025. godine komunikaciju Vladi Republike Srbije povodom ozbiljnih navoda o sistemskom pritisku na branitelje ljudskih prava, novinare i organizacije civilnog društva.

Komunikacija se odnosi na navode o neovlašćenom zadiranju u privatnost putem pristupa finansijskim podacima, upotrebi špijuskog softvera, kriminalizaciji ekoloških aktivista, policijskom upadu u prostorije organizacije CRTA, kao i vođenju koordinisanih javnih kampanja blaćenja usmerenih protiv civilnog društva i nezavisnih medija.

4.1.2. Povrede prava na privatnost (finansijski podaci)

Specijalni izvestioci navode da je Uprava za sprečavanje pranja novca, 31. decembra 2024. godine i ponovo u januaru 2025. godine, od svih banaka u Republici Srbiji zatražila detaljne podatke o bankarskim računima pet istaknutih branitelja ljudskih prava: Maje Stojanović (Građanske inicijative), Katarine Đukić (ProGlas), Sofije Todorović (YIHR), Predraga Voštinića (Lokalni front) i Nebojše Petkovića (Ne damo Jadar). Zahtev je obuhvatio kompletan finansijski promet, stanja na računima, podatke o ovlašćenjima, sefovima i drugu poslovnu dokumentaciju. Iako su vlasti navele postojanje „sumnje na višestruka krivična dela“, nisu pružena konkretna obrazloženja ili pravni osnov za ovako širok i detaljan nadzor.

4.1.3. Nadzor i upotreba špijuskog softvera

Prema dostupnim informacijama, policija i Bezbednosno-informativna agencija (BIA) navodno su koristile špijunski softver „NoviSpy“, kao i forenzičke alate kompanije „Cellebrite“, radi kompromitovanja mobilnih uređaja novinara i aktivista. Infiltriranje uređaja se, prema navodima, odvijalo tokom policijskih zadržavanja i informativnih razgovora, kada su pojedinci bili primorani da predaju svoje telefone, bez adekvatnih proceduralnih garancija.

4.1.4. Kriminalizacija ekoloških aktivista

Izvestioci ukazuju na eskalaciju represije nad aktivistima koji se protive projektu iskopavanja litijuma, uključujući masovna

hapšenja, optužbe za pozivanje na nasilnu promenu ustavnog poretka i ometanje službenih lica, kao i pretresanje domova bez sudskog naloga. Posebno je naglašeno oduzimanje telefona zbog sadržaja objavljenog na društvenim mrežama, što dodatno zadiru u slobodu izražavanja.

4.1.5. Kampanje blaćenja i stigmatizacija novinara

Specijalni izvjestioci konstatuju postojanje kontinuiranih kampanja diskreditacije nezavisnih novinara i medija, koje uključuju javne uvrede, pretnje i targetiranje profesionalnog rada novinara. Posebno se ukazuje na događaj od 11. marta 2025. godine, kada je grupa od oko stotinu osoba, među kojima su bili i javni funkcioneri, blokirala zgradu televizije *NI* u Beogradu, uz izostanak reakcije policije.

4.1.6. Policijski upad u prostorije organizacije CRTA

Dana 25. februara 2025. godine, pripadnici policije su, bez sudskog naloga za pretres, ušli u prostorije organizacije CRTA radi prikupljanja informacija o donacijama USAID-a u prethodnom osmogodišnjem periodu. Policija se zadržala 28 sati, dok je direktor organizacije bio primoran da sve vreme ostane na licu mesta, što specijalni izvjestioci kvalifikuju kao *de facto* lišavanje slobode. Naknadne javne izjave predsednika Republike, koje su sadržale netačne podatke o finansiranju organizacije i optužbe o „obojenim revolucijama“, dodatno su doprinele stigmatizaciji civilnog društva.

4.1.7. Ocena situacije

Specijalni izvjestioci izražavaju ozbiljnu zabrinutost i ukazuju na postojanje sistematske kampanje usmerene na diskreditaciju i zastrašivanje branitelja ljudskih prava, novinara i organizacija civilnog društva u Republici Srbiji. Kombinacija nadzora, upotrebe špijunskog softvera, kriminalizacije aktivizma i koordinisanih medijskih kampanja stvara atmosferu

straha i nepoverenja, sa direktnim odvrćajućim efektom na ostvarivanje slobode izražavanja, udruživanja i učešća u javnom životu.

Posebno se naglašava da angažovanje naoružanih policijskih jedinica u kontekstu prikupljanja informacija, kao i primoravanje predstavnika organizacija da ostanu na lokaciji tokom policijskih radnji, predstavlja oblik zastrašivanja i ozbiljno zadiranje u pravo na privatnost i ličnu slobodu. Izvestioci upozoravaju da javno etiketiranje aktera civilnog društva kao „stranih agenata“ povećava rizik od fizičkih napada i nasilja, te podsećaju na obavezu države da obezbedi efikasnu zaštitu onih koji koriste svoje pravo na slobodu izražavanja.

4.1.8. Preporuke i zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije

Specijalni izvestioci su pozvali Vladu Republike Srbije da, u roku od 60 dana, dostavi detaljne odgovore o preduzetim merama radi:

- zaštite novinara, branitelja ljudskih prava i aktivista od neovlašćenog nadzora, kampanja blaćenja i neopravdanih policijskih intervencija;
- obezbeđivanja bezbednog i podsticajnog okruženja za ostvarivanje prava na slobodu mišljenja, izražavanja, udruživanja i mirnog okupljanja;
- sprovođenja efikasnih, nezavisnih i nepristrasnih istraga o svim navodima o zloupotrebama i kršenjima ljudskih prava.

4.1.9. Odgovor države na komunikaciju AL SRB 1/2025

U odgovoru na komunikaciju država je istakla da je institucionalni okvir značajno unapređen kroz Zakon o planskom sistemu, koji nalaže uključivanje OCD u procese kreiranja javnih politika od najranijih faza. Ključan korak je bio osnivanje Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

2020. godine. Takođe, ističe se da je usvojena Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva (2022–2030), koja definiše pravce podrške, transparentno finansiranje i jačanje kapaciteta organizacija na nacionalnom i lokalnom nivou.

Dalje, u odgovoru se ističe da je u septembru 2024. godine grupa od 12 OCD zatražila hitnu sednicu Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja zbog navodnih pritisaka i negativnih medijskih kampanja. Ministarstvo je odgovorilo u roku od 24 sata i sazvalo vanrednu sednicu Saveta u Narodnoj skupštini. Predstavnicima civilnog sektora su izneli tvrdnje da određeni mediji šire neistine o njihovom radu, što ugrožava bezbednost zaposlenih. Predložili su da Vlada usvoji zaključak kojim bi se osudile takve kampanje i da se premijer javno oglasi o važnosti civilnog društva.

Tokom sednica u Šapcu i Beogradu krajem 2024. godine, razmatrani su rezultati istraživanja koji ukazuju na ugroženost privatnosti aktivista. Međutim, 24. januara 2025. godine, predstavnici civilnog sektora u Savetu, predvođeni Aleksandrom Pricom, obavestili su Ministarstvo da jednoglasno zamrzavaju svoje članstvo zbog podrške protestima. Vlada ističe da je time prekinut važan kanal komunikacije, uprkos tome što su državni organi ostali spremni za rad.

Kada su u pitanju događaji od 25. februara 2025. godine, kada je izvršen policijski pretres prostorija organizacija CRTA, Građanske inicijative, Trag fondacija, Centar za praktične politike i Krovna organizacija mladih Srbije, Vlada navodi da je istraga pokrenuta na osnovu javnih tvrdnji zvaničnika SAD o navodno netransparentnom trošenju sredstava USAID-a u Srbiji. Tvrdi se da je pretres sproveden u skladu sa Krivičnim zakonikom i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, uz prisustvo pravnih zastupnika udruženja i advokata angažovanih od strane samih udruženja. Izuzeta je dokumentacija koja se isključivo odnosi na USAID donacije.

4.2. Sažetak komunikacije specijalnih izvestilaca UN Republici Srbiji (AL SRB 2/2025)

4.2.1. Kontekst i povod obraćanja

Šest specijalnih izvestilaca Ujedinjenih nacija (za pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja; pravo na obrazovanje; unapređenje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja; pravo svakoga na uživanje najvišeg dostižnog standarda fizičkog i mentalnog zdravlja; položaj branitelja ljudskih prava; i torturu i druge okrutne, neljudske ili ponižavajuće postupke ili kažnjavanje) uputilo je 2. aprila 2025. godine komunikaciju Vladi Republike Srbije povodom ozbiljnih navoda o nasilju nad mirnim učesnicima protesta, stigmatizaciji građanskih i studentskih okupljanja, kao i pritiscima na branitelje ljudskih prava tokom demonstracija održanih u Beogradu 15. marta 2025. godine.

Posebna zabrinutost izvestilaca odnosi se na navodnu upotrebu neidentifikovanog akustičnog oružja u cilju nezakonitog rasterivanja mirnog okupljanja, što je, prema dostupnim informacijama, dovelo do teških povreda, panike i ozbiljnih zdravstvenih posledica kod većeg broja učesnika protesta.

4.2.2. Širi kontekst protesta i društvenih tenzija

Specijalni izviestoci ukazuju da su masovni protesti u Srbiji usledili nakon tragičnog događaja u Novom Sadu 1. novembra 2024. godine, kada je usled pada betonske nadstrešnice na železničkoj stanici stradalo 15 osoba. Protesti su bili usmereni na zahteve za odgovornost zbog navoda o korupciji i nemaru u okviru projekta rekonstrukcije železničke stanice, čija je vrednost procenjena na preko 1,2 milijarde dolara. U tom kontekstu, studenti i građani su organizovali mirne komemorativne akcije „15 minuta ćutanja“, koje su u više navrata bile ometane nasilnim incidentima, uključujući napad na studente ispred Fakulteta dramskih umetnosti 22. novembra 2024. godine, u kojem su, prema navodima, učestvovali i javni funkcioneri i članovi vladajuće političke stranke.

4.2.3. Eskalacija represivnih mera prema studentima i demonstrantima

U periodu od decembra 2024. do marta 2025. godine održani su masovni protesti u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu i Nišu, sa procenjenim učešćem preko 100.000 ljudi, dok je istovremeno zabeleženo održavanje više stotina manjih lokalnih protesta na nedeljnom nivou. Studentski zahtevi uključivali su objavljivanje kompletne dokumentacije u vezi sa rekonstrukcijom železničke stanice, krivično gonjenje odgovornih za nesreću i nasilje nad demonstrantima, oslobađanje uhapšenih učesnika protesta, kao i povećanje budžetskih izdvajanja za visoko obrazovanje. Prema navodima, odgovor vlasti karakterisalo je masovno privođenje demonstranata, njihovo višenedeljno zadržavanje u pritvoru, kao i postupanje policijskih službenika koji su tokom intervencija prikrivali identitet i lice.

4.2.4. Stigmatizacija protesta i kampanje diskreditacije

Specijalni izveštioци navode da su visoki javni funkcioneri proteste javno opisivali kao aktivnosti „plaćene iz inostranstva“, predvođene „stranim plaćenicima“ u cilju sprovođenja „oboje ne revolucije“ i nasilne promene vlasti. Organizacije i pojedinci koji su koristili međunarodnu podršku označavani su kao „strani agenti“ i povezivani sa kriminalnim aktivnostima, uključujući pranje novca, što je dodatno doprinosilo stigmatizaciji i povećanom bezbednosnom riziku.

4.2.5. Događaji tokom protesta 15. marta 2025. godine u Beogradu

Na protestu kojem je, prema procenama, prisustvovalo oko 300.000 ljudi, zabeležene su prethodne javne izjave zvaničnika koje su percipirane kao pretnje, uključujući izjavu predsednika Republike da će „država pokazati da je država i da će odsvirati kraj“. Pre početka glavnog skupa, zabeležen je incident u naselju Žarkovo, kada je automobil uleteo u masu i povredio tri osobe,

dok je u policijskoj stanici zabeležen fizički napad na advokata dvojice uhapšenih mladića.

4.2.6. Navodna upotreba akustičnog oružja

U Beogradu oko 19:11 časova, tokom održavanja minuta ćutanja kod zgrade Predsedništva i na Terazijama, učesnici protesta su prijavili snažan zvučni talas i nagli pritisak vazduha koji je dolazio s leđa, što je izazvalo stampedo i paniku. Prema navodima, posledice su uključivale gubitak svesti, povraćanje, paralizu donjih ekstremiteta, srčane udare i epileptične napade, sa trajanjem simptoma od nekoliko minuta do više sati, a u pojedinim slučajevima i duže. Izvestioci beleže i prisustvo policijskog vozila opremljenog uređajem nalik na LRAD 450XL u neposrednoj blizini mesta na kojem je udar percipiran.

4.2.7. Postupanje državnih organa nakon protesta

Nakon događaja, najviši državni zvaničnici, uključujući predsednika Republike, negirali su upotrebu zvučnog oružja i najavili pokretanje istraga protiv onih koji, prema njihovim navodima, „šire paniku“. Glavni javni tužilac naložio je Prvom osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu da identifikuje lica koja su iznosila tvrdnje o masovnom lečenju posledica zvučnog udara, uz upozorenje da takvi navodi mogu predstavljati krivično delo izazivanja panike i nereda. Dana 16. marta 2025. godine više od 100 osoba potražilo je medicinsku pomoć, dok su, prema dostupnim informacijama, pojedinim pacijentima usluge bile uskraćene, uz praksu izveštavanja Bezbednosno-informativne agencije o „pacijentima sa protesta“. Tužilaštvo je 19. marta 2025. godine saopštilo da ne postoje razlozi za verovanje da su bezbednosne strukture koristile zvučno oružje, dok je Zaštitnik građana započeo ispitivanje navoda, bez objavljenih zaključaka u trenutku slanja komunikacije.

4.2.8. Ocena situacije od strane specijalnih izvestilaca

Specijalni izvestioci izrazili su ozbiljnu zabrinutost zbog kontinuiranog sužavanja prava na slobodu mirnog okupljanja

u Republici Srbiji. Navodna upotreba akustičnog oružja, koja je rezultirala povredama i masovnom panikom, otvara ozbiljna pitanja u pogledu usklađenosti postupanja državnih organa sa apsolutnom zabranom torture i drugih oblika okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja, kako je propisano Konvencijom protiv torture i drugim relevantnim međunarodnim standardima.

Izvestioci naglašavaju da ovakvi incidenti proizvode snažan odvraćajući efekat (*chilling effect*) i doprinose stvaranju atmosfere straha, što direktno sužava građanski prostor. Posebna zabrinutost odnosi se na potencijalnu upotrebu eksperimentalnih ili nedovoljno regulisanih sredstava prinude, poput akustičnih uređaja, čije zdravstvene posledice nisu u potpunosti istražene i koje mogu izazvati trajna oštećenja sluha ili fatalne stampe. Ukoliko bi se potvrdilo da je takvo sredstvo upotrebljeno za rasterivanje mirnog okupljanja u trenutku žalosti i tišine, to bi, prema oceni izvestilaca, predstavljalo nesrazmerno i okrutno postupanje sa ozbiljnim psihološkim i fizičkim posledicama.

Izvestioci dodatno podsećaju da javni diskurs visokih zvaničnika ima neposredan uticaj na bezbednost demonstranata, te da etiketiranje građana i organizacija kao „stranih agenata“ može direktno doprineti eskalaciji nasilja. Uskraćivanje medicinske pomoći na osnovu političkog ili građanskog angažmana ocenjuje se kao naročito ozbiljno kršenje prava na zdravlje i zabrane diskriminacije.

4.2.9. Specifični zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije

Specijalni izvestioci su zatražili od Vlade Republike Srbije da, u roku od 60 dana, dostavi detaljne informacije o sledećem:

- svim relevantnim činjenicama i komentarima u vezi sa navedenim navodima;
- načinu upravljanja protestima i upotrebi sile, uključujući podatke o broju i vrsti povreda demonstranata;

- svim istragama pokrenutim povodom navodnog nasilja, kako od strane civila, tako i pripadnika organa reda, kao i postupcima pokrenutim protiv učesnika protesta i osoba koje koriste slobodu izražavanja;
- merama preduzetim radi sprovođenja hitne, nezavisne, nepristrasne i efikasne istrage o navodima o prekomernoj upotrebi sile i upotrebi zvučnog, odnosno akustičnog oružja 15. marta 2025. godine, uključujući zakonski osnov, lanac komandovanja i opravdanje za njegovu upotrebu;
- planovima za obezbeđivanje pravde, naknade štete i garancija neponavljanja;
- zalihama manje smrtonosnog oružja, uključujući akustične uređaje i druge emitere zvučnih talasa, koje je država nabavila ili proizvela;
- broju i vrsti povreda uzrokovanih navodnom upotrebom ovih sredstava.

4.2.10. Odgovor države na komunikaciju AL SRB 2/2025

U odgovoru na komunikaciju, Vlada Srbije ističe da nema saznanja o kršenju odredaba Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima niti Konvencije protiv torture u kontekstu navedenih protesta. Naglašava se da se sve radnje policije sprovode isključivo u skladu sa Ustavom i zakonima, uz poštovanje pravila međunarodnog prava.

Dalje se ističe da iako skup nije bio prijavljen, pripadnici MUP-a su preduzeli mere za njegovo bezbedno održavanje i zaštitu učesnika. Vlada kategorički tvrdi da policija nije koristila fizičku silu niti sredstva prinude protiv učesnika ovog skupa, te da shodno tome policijske radnje nisu mogle biti uzrok bilo kakvih povreda.

Zabeleženo je šest događaja u kojima je ukupno 10 osoba zadobilo lakše telesne povrede. Najznačajniji incident dogodio se na Čukarici, gde je troje učesnika povređeno nakon što ih je

udarilo vozilo građanina koji je kasnije uhapšen zbog izazivanja opšte opasnosti. S druge strane, prijavljeno je više napada na policijske službenike kamenicama, pirotehnikom i flašom napunjenom kiselinom, pri čemu je jedan policajac povređen.

U dopisu se navodi da je Sektor unutrašnje kontrole primio 5 elektronskih, anonimnih pritužbi povodom studentskog protesta 15. marta, da je privedena 31 osoba, kao i da su podnete tri krivične prijave (izazivanje opšte opasnosti, falsifikovanje dokumenata, posedovanje narkotika) i 24 prekršajne prijave (kršenje javnog reda, nelegalno oružje, nedostatak ličnih dokumenata).

Značajan deo odgovora posvećen je optužbama o upotrebi tzv. „zvučnog topa“ (uređaja koji emituje zvučne talase velike snage). Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu zatražilo je hitnu proveru ovih navoda od MUP-a, Ministarstva odbrane, BIA-e i Ministarstva zdravlja. Svi organi su izvestili da niko od njihovih pripadnika nije video, čuo niti koristio takav uređaj.

Vlada naglašava da „zvučni topovi“ uopšte nisu propisani kao sredstvo prinude Zakonom o policiji da je, kako bi se otklonila svaka sumnja, pozvala stručnjake iz američkog FBI-a i ruskog FSB-a da sprovedu nezavisne analize i pomognu domaćim organima u utvrđivanju činjenica.

Konačno, dokument demantuje navode da je bilo ko od učesnika preminuo tokom ovih događaja. Sve zdravstvene ustanove u Beogradu su tokom te večeri pružale hitnu pomoć profesionalno i nepristrasno, poštujući etičke standarde i privatnost pacijenata. Zaključuje se da su sve preduzete dokazne radnje bile isključivo u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku.

4.3. Sažetak komunikacije specijalnog izvestioca UN Republici Srbiji (AL SRB 3/2025)

4.3.1. Kontekst i povod obraćanja

Specijalna izvestiteljka Ujedinjenih nacija za nezavisnost sudija i advokata uputila je 5. maja 2025. godine komunikaciju Vladi Republike Srbije povodom informacija o javnim istupi-

ma predsednika Republike i pritiscima izvršne vlasti na tužilačke organe.

Povod za obraćanje nalazi se u kontekstu istraga koje su usledile nakon navodne upotrebe akustičnog (zvučnog) oružja protiv učesnika masovnog mirnog protesta u Beogradu 15. marta 2025. godine, pri čemu je izražena ozbiljna zabrinutost zbog ugrožavanja nezavisnosti pravosuđa i instrumentalizacije tužilaštva radi suzbijanja slobode izražavanja i javne debate.

4.3.2. Povezanost sa incidentom od 15. marta 2025. godine

Komunikacija se nadovezuje na događaje tokom najvećeg protesta u savremenoj istoriji Srbije, sa procenjenim brojem učesnika između 275.000 i 325.000, organizovanog povodom tragedije u Novom Sadu. Tokom protesta je, prema dostupnim informacijama, došlo do upotrebe snažnog soničnog talasa, koji je izazvao paniku, stampedo i ozbiljne zdravstvene posledice kod velikog broja prisutnih.

4.3.3. Pritisak izvršne vlasti na tužilaštvo

Umesto da se fokus istrage usmeri na okolnosti incidenta i potencijalnu nezakonitu upotrebu opasnog sredstva, predsednik Republike je 16. marta 2025. godine javno zatražio procesuiranje svih lica koja su tvrdila da je zvučni top korišćen. Na sednici Vlade, predsednik je direktno pozvao ministarku pravde i tužilaštvo da pokrenu postupke protiv onih koji, prema njegovim rečima, „šire laži“, čime je, prema navodima, prejudicirao tok i ishod istrage.

4.3.4. Hitno postupanje po političkim instrukcijama

Neposredno nakon ovih javnih istupa, nadležna ministarstva i tužilaštva započela su postupanja koja su bila usmerena ka identifikaciji i procesuiranju žrtava i lica koja su prijavila inci-

dent. Više javno tužilaštvo u Beogradu naložilo je identifikaciju pojedinaca zbog sumnje na izazivanje panike i nereda.

4.3.5. Zastrašivanje pravnika i građana

Dana 17. marta 2025. godine po nalogu Tužilaštva, službenici Uprave kriminalističke policije su obavili razgovor sa predstavnicima Beogradskog centra za ljudska prava povodom izveštaja koje su organizacije civilnog društva primile od građana. Istovremeno, predsednik Republike je postavio javni rok od 48 sati za završetak istrage i najavio odgovornost za, kako je naveo, „brutalne izmišljotine“, što je ocenjeno kao pokušaj uvođenja autocenzure i nametanja zvaničnog narativa.

4.3.6. Protivrečne izjave zvaničnika

Dok je predsednik Republike u javnosti poricao posedovanje akustičnog oružja, ministar unutrašnjih poslova je 19. marta 2025. godine potvrdio da Žandarmerija poseduje vozilo opremljeno LRAD (*Long Range Acoustic Device*) uređajem, uz tvrdnju da on tokom kritičnog događaja nije bio aktiviran.

4.3.7. Reakcija pravosuđa

Dana 22. marta 2025. godine predsednik Republike je zapretio policijskim službenicima i tužiocima koji, prema njegovim rečima, „ne žele da štite državni poredak“, najavljujući njihovu smenu. Kao odgovor na ove pritiske, više od 600 sudija i tužilaca — gotovo 20% ukupnog broja u zemlji — potpisalo je javni proglas kojim osuđuju dugogodišnje potčinjavanje i degradaciju nezavisnosti pravosuđa.

4.3.8. Ocena situacije

Specijalna izvestiteljka izražava duboku zabrinutost zbog izveštaja o javnom omalovažavanju, pritiscima i uznemiravanju tužilaca i drugih pravosudnih funkcionera od strane najviših predstavnika izvršne vlasti. U skladu sa međunarodnim standar-

dima i članom 14 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR), država je dužna da obezbedi da sudije i tužioci svoje funkcije obavljaju bez zastrašivanja, pritisaka ili neprimerenog mešanja.

Javni istupi izvršne vlasti, kojima se dovodi u pitanje profesionalni integritet pravosuđa, predstavljaju oblik direktnog uznemiravanja i proizvode snažan zastrašujući efekat na nezavisnost sudske vlasti. Posebno je zabrinjavajuća instrumentalizacija tužilaštva radi kriminalizacije javnog govora o pitanjima od izuzetnog javnog interesa, uključujući navode o prekomernoj upotrebi sile.

Izvestiteljka podseća da tužioci moraju biti zaštićeni od politički motivisanog kažnjavanja ili nagrađivanja, kao i od svakog oblika pritiska koji može uticati na njihov profesionalni sud. Politički lideri i javni funkcioneri imaju posebnu odgovornost u oblikovanju javnog diskursa, te bi svoje pozicije morali koristiti za jačanje poverenja u pravosuđe i vladavinu prava, a ne za podsticanje netolerancije ili dezinformacija. Pretnje i javni napadi usmereni ka akterima u pravosuđu ozbiljno podrivaju sudsku nezavisnost, ugrožavaju lične i profesionalne interese sudija i advokata i imaju potencijal da dugoročno potkopaju vladavinu prava.

4.3.9. Specifični zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije

Specijalna izvestiteljka je zatražila da Vlada Republike Srbije, u roku od 60 dana, dostavi odgovore na sledeća pitanja:

- sve dodatne informacije i/ili komentare u vezi sa gore navedenim navodima;
- ažurirane informacije o toku i napretku istraga u vezi sa incidentom tokom protesta;
- informacije o merama preduzetim radi zaštite i očuvanja dostojanstva, bezbednosti i nezavisnosti sudija i tužilaca u Republici Srbiji;

- informacije o merama koje su preduzete kako bi se obezbedilo da sudije i tužioci mogu da rade bez neprimere-nog političkog mešanja, pritisaka i uznemiravanja;
- informacije o zakonskim i institucionalnim mehaniz-mima koji garantuju nezavisnost i nepristrasnost u po-stupcima imenovanja, napredovanja i disciplinske odgo-vornosti u pravosuđu, uključujući ulogu Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva.

Srbija nije dostavila odgovor na ovu komunikaciju do dana pisanja ove analize.

4.4. Zajednička komunikacija specijalnih procedura UN Republici Srbiji (AL SRB 6/2025 – akademske slobode i pravo na obrazovanje)

4.4.1. Kontekst i povod obraćanja

Jedanaest specijalnih procedura Ujedinjenih nacija uputilo je 30. jula 2025. godine zajedničku komunikaciju Vladi Repu-blike Srbije povodom ozbiljnih navoda o sistemskom kršenju akademskih sloboda, univerzitetske autonomije i prava na ob-razovanje. Komunikacija se odnosi na informacije o nasilju nad mirnim učesnicima protesta, proizvoljnim hapšenjima, nadzoru i stigmatizaciji studenata, akademskog osoblja, branitelja ljud-skih prava i drugih aktera civilnog društva, u kontekstu protesta koji su usledili nakon tragedije u Novom Sadu.

4.4.2. Studentski pokret i njegovi zahtevi

Pokret „Studenti u blokadi“ formiran je kao odgovor na smrt šesnaest osoba usled pada nadstrešnice u Novom Sadu, do-gađaj koji se u javnosti povezuje sa korupcijom i neadekvatnim standardima u izgradnji. Zahtevi pokreta obuhvataju punu tran-sparentnost infrastrukturnih projekata, odgovornost za tragediju i nasilje nad studentima, veća ulaganja u obrazovanje, slobodu

medija i jačanje nezavisnosti Regulatornog tela za elektronske medije (REM).

4.4.3. Eskalacija sile i proizvoljna hapšenja

Od juna 2025. godine dokumentovano je više od 200 mirnih protesta na koje su, prema navodima, bezbednosne snage odgovorile prekomernom upotrebom sile. Zabeležena su najmanje 274 hapšenja, uključujući i maloletna lica, kao i brojni slučajevi teških telesnih povreda, poput polomljenih vilica, rebara i ključnih kostiju, nastalih tokom privođenja i zadržavanja u pritvoru.

4.4.4. Upad policije na univerzitetski prostor

Dana 3. jula 2025. godine specijalne jedinice policije intervenisale su u prostoru ispred Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, nasilno uklanjajući studente koji su pokušali da potraže utočište u zgradi fakulteta. Tom prilikom četiri osobe su hospitalizovane. Posebnu zabrinutost izaziva činjenica da su policijski službenici često delovali u civilu ili bez jasno istaknutih identifikacionih oznaka, što značajno otežava utvrđivanje odgovornosti.

4.4.5. Digitalni nadzor i represija

U komunikaciji se navodi da su studentski plenumi na Elektrotehničkom i Građevinskom fakultetu bili predmet nadzora, uključujući prisluškivanje i praćenje komunikacija putem aplikacija poput WhatsApp-a. Studenti su, na osnovu ovakvog nadzora, optuživani za rušenje ustavnog poretka.

4.4.6. Napadi i diskreditacija akademskih lidera

Dekanka Filozofskog fakulteta u Nišu bila je fizički napadnuta nožem nakon višemesečne medijske kampanje diskreditacije u kojoj su učestvovali i visoki državni zvaničnici. Istovremeno, rektor Univerziteta u Beogradu bio je meta više od 300

klevetničkih medijskih objava u toku jednog meseca, u kojima je označavan kao simbol korupcije i navodni inicijator društvene nestabilnosti.

4.4.7. Administrativni i finansijski pritisci na univerzitete

Komunikacija ukazuje i na pretnje poništavanjem akademske godine, kao i na značajne izmene u sistemu obračuna plata akademskog osoblja. Početkom marta 2025. godine udeo naučno-istraživačkog rada u platama zaposlenih smanjen je sa 50% na 12,5%, što je ocenjeno kao oblik institucionalnog pritiska. Dodatno, uskraćivanje upisnih kvota navodi se kao instrument finansijskog kažnjavanja fakulteta koji se percipiraju kao „neposlušni“.

4.4.8. Procena situacije u svetlu međunarodnih standarda

Specijalni izvestioci izražavaju duboku zabrinutost zbog sve izraženijeg pritiska na obrazovni sistem u Republici Srbiji, posebno u domenu visokog obrazovanja, akademske zajednice i branitelja ljudskih prava. U komunikaciji se ukazuje na zabrinjavajući pad univerzitetske autonomije, akademskih sloboda izražavanja i okupljanja, kao i na sužavanje prostora za ostvarivanje osnovnih prava studenata i nastavnog osoblja.

Napadi na akademske lidere i kontinuirane kampanje diskreditacije ukazuju na sve neprijateljskije okruženje za akademsku zajednicu i stvaraju klimu zastrašivanja, sa ozbiljnim posledicama po ličnu bezbednost i profesionalni integritet pojedinaca. Izvestioci posebno problematizuju političko mešanje, cenzuru, nadzor i represivne mere usmerene protiv studenata, nastavnog kadra i drugih aktera civilnog društva.

Dodatnu zabrinutost izazivaju navodi o označavanju učesnika protesta kao „terorista“ od strane pojedinih medija, predstavnika vlasti i samog predsednika Republike. Ovakva retorika ocenjuje se kao suprotna pretpostavci nevinosti iz člana 14 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i

nosi ozbiljan rizik odvratajućeg efekta na ostvarivanje osnovnih prava i sloboda.

4.4.9. Preporuke i zahtevi upućeni Vladi Republike Srbije

U okviru komunikacije AL SRB 6/2025, specijalne procedure Ujedinjenih nacija zatražile su od Vlade Republike Srbije da, u roku od 60 dana, dostavi sveobuhvatne informacije i odgovore u vezi sa sledećim pitanjima:

- Dostavljanje svih dodatnih informacija i komentara u vezi sa navodima o kršenju akademskih sloboda, univerzitetske autonomije i ljudskih prava studenata, akademskog osoblja i drugih aktera civilnog društva;
- Objašnjenje mera koje su trenutno na snazi ili koje će biti uvedene radi obezbeđivanja fizičke bezbednosti, psihološke dobrobiti, institucionalne zaštite i punog uživanja akademskih sloboda i ljudskih prava univerzitetskog osoblja i studenata, uključujući pravo na obrazovanje, slobodu izražavanja, udruživanja i učešća u javnim poslovima. Posebno se traže informacije o obezbeđivanju pristupa pravnim lekovima za lica čija su prava povređena tokom protesta;
- Dostavljanje informacija o načinu upravljanja protestima, upotrebi sile tokom demonstracija, kao i o broju i vrstama povreda koje su zadobili učesnici protesta;
- Dostavljanje detaljnih informacija o svim istragama pokrenutim povodom navodnih nasilnih akata koje su počinili pripadnici organa reda tokom protesta, uključujući navode o prekomernoj upotrebi sile, proizvoljnim hapšenjima i potencijalnim aktima torture ili drugog nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Od Vlade se zahteva da precizira broj takvih istraga, njihov trenutni status, kao i eventualne ishode ili izrečene disciplinske mere;

- Dostavljanje informacija o svim istragama ili pravnim postupcima pokrenutim protiv učesnika protesta, uključujući studente i lica koja su koristila svoja prava na obrazovanje, slobodu izražavanja i mirno okupljanje, uz navođenje broja uhapšenih ili optuženih, pravnog osnova za takve postupke i njihove trenutne faze ili ishode;
- Objašnjenje hitnih koraka koje će Vlada Republike Srbije preduzeti radi zaustavljanja kampanja stigmatizacije, blaćenja i klevetničkih narativa usmerenih protiv studenata, akademskih predstavnika, studentskih aktivista, branitelja ljudskih prava, novinara i drugih aktera civilnog društva u javnom diskursu i medijima povezanim sa državom. Takođe se traže informacije o merama kojima će se obezbediti bezbedno i podsticajno okruženje za njihov legitiman rad, bez straha od pretnji, zastrašivanja i uznemiravanja;
- Objašnjenje konkretnih koraka koji će biti preduzeti radi uspostavljanja transparentnog, inkluzivnog i dobronamernog dijaloga sa rukovodstvima univerziteta i predstavnicima studenata, sa ciljem obnove poverenja i očuvanja principa akademske slobode i institucionalne autonomije;
- Dostavljanje informacija o planovima i merama usmerenim na unapređenje pravde i reparacije, uključujući mere za obezbeđivanje neponavljanja povreda i garantovanje pristupa pravdi i efikasnim pravnim lekovima;
- Dostavljanje informacija o merama koje je Vlada usvojila radi obezbeđivanja nesmetanog funkcionisanja obrazovnog sistema u školskoj i akademskoj 2025/2026. godini, uključujući organizaciju upisa u osnovne i srednje škole i na univerzitete, finansiranje državnih univerziteta i fakulteta, kao i korake preduzete radi zaštite prava na obrazovanje i očuvanja akademske slobode. Posebno se traži objašnjenje kako će nadležni organi otkloniti poremećaje iz prethodne akademske godine i sprečiti negativne posledice po studente i prosvetne radnike u budućnosti.

Srbija nije dostavila odgovor na ovu komunikaciju do dana pisanja ove analize.

Uporedna analiza zahteva i pitanja upućenih Vladi Republike Srbije u komunikacijama AL SRB 2/2025, AL SRB 3/2025 i AL SRB 6/2025 ukazuje na jasan i konzistentan obrazac zabrinutosti Ujedinjenih nacija u vezi sa sistemskim ograničavanjem osnovnih prava i sloboda tokom građanskih protesta u 2025. godini. Bez obzira na tematski fokus pojedinačnih mandata, od slobode mirnog okupljanja i zabrane torture, preko nezavisnosti pravosuđa, do akademskih sloboda i prava na obrazovanje, specijalne procedure UN dosledno zahtevaju iste ključne elemente: *hitne, nezavisne i nepristrasne istrage o navodima o prekomernoj upotrebi sile i zloupotrebi ovlašćenja; zaštitu demonstranata, studenata, branitelja ljudskih prava, novinara i pravosudnih aktera od zastrašivanja i represije; prestanak stigmatizujućeg i zapaljivog diskursa javnih funkcionera; kao i obezbeđivanje efektivnih pravnih lekova, reparacija i garancija neponavljanja.*

Ovakva struktura zahteva ukazuje da UN mehanizmi ne posmatraju zabeležene povrede kao izolovane incidente, već kao deo šireg obrasca postupanja državnih organa koji proizvodi odvratajući efekat na ostvarivanje građanskih, političkih, akademskih i profesionalnih sloboda. Istovremeno, insistiranje UN na transparentnosti, institucionalnoj odgovornosti i dijalogu sa pogođenim grupama potvrđuje da je u 2025. godini odnos između Ujedinjenih nacija i Republike Srbije obeležen pojačanim nadzorom i rastućim očekivanjima da država pokaže stvarnu spremnost da preporuke pretoči u konkretne i održive promene u praksi.

II

OSTVARIVANJE OSNOVNIH PRAVA I SLOBODA U 2025. GODINI

1. Sloboda okupljanja

Tokom 2025. godine, ostvarivanje prava na slobodu mirnog okupljanja u Republici Srbiji bilo je ozbiljno ograničeno. Protesti koji su se odvijali širom zemlje, a posebno masovno okupljanje održano u Beogradu 15. marta 2025. godine, bili su praćeni navodima o prekomernoj upotrebi sile, proizvoljnim privođenjima i postupanjima koja nisu bila u skladu sa međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava. Ovakvi obrasci postupanja ukazuju na sistemske probleme u načinu na koji nadležni organi upravljaju javnim okupljanjima i reaguju na građanski protest.

Tokom protesta 15. marta 2025. godine, koji je okupio stotine hiljada građana, zabeleženi su ozbiljni navodi o nasilnom razbijanju mirnog skupa, uključujući upotrebu sredstava prinude koja su izazvala paniku i stampedo među učesnicima. Posebnu zabrinutost izazivaju navodi o mogućoj upotrebi akustičnog oružja, koje je, prema svedočenjima građana i izveštajima organizacija civilnog društva, dovelo do ozbiljnih zdravstvenih posledica kod većeg broja prisutnih.

Reakcije nadležnih institucija nakon protesta obeležili su javni demantiji, kontradiktorne izjave državnih zvaničnika i izostanak nezavisne, transparentne i delotvorne istrage o navodima o prekomernoj upotrebi sile. Umesto ispitivanja odgovornosti za postupanje organa reda, fokus institucionalnog odgovora u značajnoj meri bio je usmeren na identifikaciju i procesuiranje učesnika protesta i lica koja su javno govorila o navodnim povredama.

Paralelno sa negiranjem navoda o zloupotrebi sile, zabeležen je i obrazac selektivnog krivičnog i prekršajnog gonjenja učesnika protesta, uključujući dugotrajna zadržavanja u pritvoru i pokretanje postupaka koji imaju odvratajući efekat na ostvarivanje prava na mirno okupljanje. Ovakva praksa dodatno doprinosi zastrašivanju građana i sužavanju prostora za legitimno javno izražavanje nezadovoljstva.

Javni diskurs najviših državnih funkcionera, u kojem su protesti predstavljeni kao bezbednosna pretnja ili pokušaj destabilizacije države, dodatno je doprineo stigmatizaciji demonstranata. Etiketiranje građana i organizacija koje su učestvovala u protestima stvara neprijateljsko okruženje i ima direktan negativan uticaj na spremnost građana da koriste svoja Ustavom i međunarodnim ugovorima garantovana prava.

U skladu sa nalazima i reakcijama specijalnih procedura Ujedinjenih nacija tokom 2025. godine, ovakav obrazac postupanja proizvodi snažan odvratajući efekat na ostvarivanje prava na slobodu mirnog okupljanja, slobodu izražavanja i učešće u javnim poslovima. Izostanak efikasnih istraga i odgovornosti, u kombinaciji sa stigmatizujućim javnim diskursom, ukazuje na sistemski problem u zaštiti ovog prava, koji zahteva hitne institucionalne i zakonodavne mere kako bi se sprečilo dalje pogoršanje stanja i obnovilo poverenje građana u institucije.

1.1. Napadi na studentske proteste

Umesto da utvrdi odgovornost za urušavanje nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu i smrt 16 osoba, vlast je tokom 2025. godine fokus preusmerila na suzbijanje protesta koji su usledili nakon tragedije. Mete ovakvog postupanja postali su studenti, srednjoškolci, univerzitetski profesori, dekani i rektor, ali i autoprevoznici i drugi akteri koji su javno izrazili podršku studentskim zahtevima. U napadima i pritiscima učestvovali su najviši državni funkcioneri, uključujući predsednika Republike,

pripadnici policije, članovi i simpatizeri političkih partija, kao i provladini mediji.

Cilj ovakvog postupanja nije bio isključivo zastrašivanje neposrednih učesnika protesta, već i suzbijanje šireg talasa društvene solidarnosti koji se formirao oko studentskog pokreta. Time je poslat jasan signal da svaka forma građanskog otpora ili javne kritike može postati predmet institucionalnog pritiska, što dodatno sužava prostor za slobodu izražavanja i mirnog okupljanja u Republici Srbiji. Podaci ukazuju da gotovo 93% zabeleženih slučajeva povezanih sa studentskim protestima ne predstavlja izolovane incidente, već kontinuirane i ponavljane obrasce koordinisanih napada, koji su trajali mesecima i intenzivirali se paralelno sa jačanjem studentskog pokreta.

1.2. Pravo na obaveštenost i vidljivost protesta – primer Autokomanda

Protest u trajanju od 24 sata, organizovan u vidu blokade puta, održan je 27. januara 2025. godine na Autokomandi u Beogradu i protekao je mirno, bez većih incidenata. Imajući u vidu da je Autokomanda jedno od ključnih saobraćajnih čvorišta u gradu, organizatori su preduzeli mere radi očuvanja reda i bezbednosti, kao i ublažavanja posledica po javni saobraćaj, dok je prisustvo policije bilo vidljivo, ali nenametljivo.

Učesnici protesta koristili su transparente i slogane, a događaj je uključivao nenasilne simboličke aktivnosti. Redarska služba je efikasno usmeravala kretanje učesnika i sprečavala blokadu ključnih saobraćajnica, dok su policijske snage postupale profesionalno i korektno. Saobraćaj se odvijao uz manja preusmeravanja, bez značajnijih poremećaja.

U pojedinačnim incidentnim situacijama, poput provokacija ili pokušaja isticanja zastava na auto-putu, redari su u saradnji sa policijom brzo reagovali i sprečili eskalaciju. Protest nije proizrokovao nesrazmerne smetnje u saobraćaju niti je trajao duže

nego što je razumno, što ukazuje da je okupljanje organizovano u skladu sa standardima Evropskog suda za ljudska prava.

Uprkos značaju pravovremenog i objektivnog informisanja javnosti, protest nije bio direktno prenošen na televizijama sa nacionalnom frekvencijom. Javni servis (RTS) ga je kratko pomenuo, navodeći da ekipi nije bilo omogućeno da se uživo uključi u program. Televizija *N1* je posvetila celokupan program izveštavanju sa protesta, ali je dostupna isključivo putem jednog kablovskog operatera, što je značajno ograničilo pristup informacijama građanima izvan većih urbanih sredina.

Istovremeno sa protestom na Autokomandi, vladajuća Srpska napredna stranka održala je miting u Jagodini, koji su prenosi-tele gotovo sve televizije sa nacionalnom frekvencijom. Nasuprot tome, izveštavanje o protestu „Pod našom (Auto)komandom“ bilo je ograničeno, često praćeno iskrivljavanjem činjenica, umanjivanjem broja učesnika i pokušajima diskreditacije organizatora, što dodatno ukazuje na neravnopravan tretman različitih oblika javnog okupljanja u medijskom prostoru.

1.3. Napadi na novinare

Izveštavanje medija o protestima kao događajima od javnog interesa je jedan od osnovnih zadataka i uloge novinarstva u demokratskim društvima, te svako optuživanje medija za izazivanje nasilja, ometanje u radu na terenu i fizičko nasilje zapravo je bio i na slobodu izražavanja.

Nakon 1. novembra 2024. godine, bezbednost novinarki i novinara u Srbiji dostigla je zabrinjavajući nivo, čemu su direktno doprinele zapaljive i stigmatizujuće izjave protiv kritičkih medija, pre svega od strane predsednika Republike Srbije i drugih najviših državnih zvaničnika. Do kraja 2025. godine zabeležen je rekordan broj pretnji, pritisaka i fizičkih napada na predstavnike profesionalnih i nezavisnih medija. Prema evidenciji Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), registrovano

je čak 344 slučaja, pretnji i pritisaka, što predstavlja najveći broj zabeležen otkako se ova baza vodi.

Novinari televizije *N1* bili su među najčešćim metama, sa višestrukim pretnjama smrću upućenim putem elektronske pošte i društvenih mreža u novembru 2024, julu i oktobru 2025, ali i putem anonimnih pisama tokom leta 2025, kao i direktno tokom izveštavanja sa protesta u avgustu iste godine. Slične pretnje upućene su i novinarima dnevnog lista *Danas*, redakcijama *Insajdera*, *Mašine* i *Južnih vesti*.

Posebno zabrinjava činjenica da se ovakvi napadi dešavaju kontinuirano kao deo narativa odnosno izjavama visokih državnih zvaničnika, kojima se pojedini mediji i novinari targetiraju kao „neprijatelji države“ ili „rušilački faktor“. Takav diskurs ne samo da delegitimiše profesionalni novinarski rad, već i stvara podsticajno okruženje za pretnje i nasilje, ohrabrujući pojedince da smatraju pozivanje na nasilje legitimnim odgovorom na kritičko izveštavanje.

Prema evidenciji Stalne radne grupe za bezbednost novinara, u periodu od 1. novembra 2024. do 1. novembra 2025. godine pokrenuto je 14 postupaka pred nadležnim javnim tužilaštvima za napad na novinare, dok je u periodu od 1. januara do 1. novembra 2025. pokrenuto 108 postupaka pred javnim tužiocima.

Tokom 2025. godine u javnim tužilaštvima, formirana su 117 predmeta (6 u januaru, 7 u februaru, 10 u martu, 8 u aprilu, 7 u maju, 10 u junu, 22 u julu, 21 u avgustu, 8 u septembru, 9 u oktobru i 9 u novembru) u vezi sa događajima na štetu 121 oštećenog lica, odnosno 94 pojedinačnih lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, od kojih su 49 oštećena lica muškog (52,13%), a 45 ženskog pola (47,87%).

Od ukupnog broja predmeta, 54 predmeta je formirano u Posebnom javnom tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, što predstavlja 46,15% ukupnog broja predmeta. Ovi predmeti formirani su u vezi sa događajima na štetu 51 oštećenog lica, odnosno 43 pojedinačna lica, od kojih su 17 muškog (39,53%), a 26 ženskog pola (60,47%).

U formiranim predmetima, zaključno sa 30. novembrom 2025. godine, preduzete su sledeće radnje:

- u 2 predmeta doneta je osuđujuća presuda;
- u 3 predmeta u toku je postupak pred sudom po optužnom aktu javnog tužioca;
- u 11 predmeta doneto je rešenje o odbačaju krivične prijave;
- u 15 predmeta doneta je službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka;
- u 15 predmeta u toku je sprovođenje dokaznih radnji;
- u 50 predmeta podnet je zahtev za prikupljanje potrebnih obaveštenja;
- u 10 predmeta razmatraju se navodi krivične prijave ili izveštaja o informacijama prikupljenim tokom predistražnog postupka, u cilju donošenja odluke;
- u 11 predmeta ni nakon preduzimanja mera u predistražnom postupku potencijalni učinilac nije identifikovan.

Prvostepena ili konačna odluka doneta je u 28 predmeta, što predstavlja 23,93% ukupnog broja predmeta.

1.4. Napadi automobilom

Učesnici protesta bili su izloženi brojnim fizičkim i verbalnim napadima, dok se broj naleta vozilima na okupljene meri desetinama od početka protesta. Učestali slučajevi nasilnog probijanja blokada automobilima, uz povređivanje učesnika, ukazuju na organizovane pokušaje zastrašivanja demonstranata. Dodatno zabrinjava što su provladini mediji sistematski umanjivali ozbiljnost ovih napada i opravdavali postupke vozača, normalizujući nasilje i podstičući atmosferu nekažnjivosti. Istovremeno, agresivna medijska kampanja u kojoj su učesnici protesta označavani kao „blokaderi teroristi“ dodatno je raspirivala neprijateljstvo i stigmatizaciju, stvarajući okruženje u kojem se legitimni građanski protest predstavlja kao bezbednosna pretnja.

Jedan od najtežih incidenata dogodio se 16. januara 2025. godine, tokom petnaesto minutne blokade raskrsnice Ruzveltove ulice i Ulice kraljice Marije, kada se automobil velikom brzinom zaletio u grupu okupljenih građana i udario studentkinju Sonju Ponjavić, koja je u tom trenutku stajala na trotoaru i koja je od siline udarca završila na krovu vozila. U oktobru 2025. godine nastavljeno je suđenje u postupku protiv vozača koji se tereti za teško ubistvo u pokušaju. Reč je o jednom od retkih slučajeva u kojima je vozač zbog napada na učesnike protesta zaista procesuiran.

Četvoro muzičara Beogradske filharmonije, koji su se priključili jednoj od protestnih akcija „Zastani Srbijo“, povređeno je kada je automobil uleteo u grupu građana koja je stajala u centru Beograda, odajući poštu stradalima na železničkoj stanici u Novom Sadu. Krajem decembra, pred Višim sudom u Beogradu doneta je prvostepena presuda kojom je vozač osuđen na tri godine zatvora zbog izvršenja krivičnog dela teško delo protiv opšte sigurnosti.

Blaga reakcija državnih organa na ove napade, kao i odluka predsednika Republike da pomiluje devojkicu odgovornu za incident koji se dogodio 24. januara 2025. godine na Novom Beogradu, kada je automobilom udarila redare na protestu ostavile su snažan zastrašujući efekat i poslale poruku o nekažnjivosti nasilja prema građanima koji izražavaju svoje nezadovoljstvo.

Tokom incidenta kod Palmotićeve ulice u Beogradu krajem januara automobilom je udareno i dvoje lekara. U junu je zabeležen incident na blokadi u Ulici vojvode Stepe, kada je policija sa četiri marice, raspoređene u sve četiri trake i u punoj brzini, krenula ka okupljenim građanima kako bi ih nasilno potisnula.

1.5. Fizički napadi

Zabeleženi su i brojni fizički napadi na učesnike protesta, pri čemu mnogi incidenti verovatno nikada nisu prijavljeni nadležnim organima niti je javnost o njima obaveštena. Tako su u januaru 2025. godine studenti Pravnog fakulteta napadnuti i ga-

đani staklenim flašama, dok je sličan incident zabeležen i protiv studenata Fakulteta tehničkih nauka (FTN). Tokom tog napada, napadači su se dovezli vozilima hitne pomoći sa preplepljenim registarskim tablicama. Zloupotreba vozila hitne pomoći bila je česta, počev od njihove upotrebe za lažno prikazivanje situacija u kojima učesnici blokada navodno ne propuštaju hitne slučajeve, do korišćenja ovih vozila za transport maskiranih napadača i oružja. U jednom slučaju su kola hitne pomoći bahatom vožnjom pregazila psa. U januaru je grupa maskiranih napadača kamenjem gađala zgradu Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja u Nišu. Krajem tog meseca mladići naoružani bejzbol palicama napali su studente u Novom Sadu dok su lepili nalepnice s pozivom na protest. Više njih je povređeno, uključujući studentkinju koja je zadobila teže telesne povrede. Iako su četvorica napadača uhapšena, predsednik ih je, nakon što je relativizovao napad navodeći da su oni samo branili stranačke prostorije, pomilovao. U martu su pretučena četiri studenta Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja u Novom Sadu. U junu je od strane maskiranih napadača sa obeležjima crvene zvezde napadnut student pravnog fakulteta koji je bio istaknut kao predstavnik studenata. U istom mesecu je prebijen od strane tri lica i jedan od studenta u blokadi koji je učestvovao u akcijama pešačenja.

1.6. Napad zvučnim oružjem

Analiza javnog okupljanja „15. za 15“ bilo je najavljeno i organizovano kao naredno veliko okupljanje u nizu javnih skupova u univerzitetskim centrima Republike Srbije. Okupilo se oko 300.000 građana. Protest je održan u Beogradu, na potezu oko Narodne skupštine Republike Srbije, obuhvatajući potez od Trga Nikole Pašića, Bulevar kralja Aleksandra ka Pravnom fakultetu, deo Kneza Miloša i Resavske. Centralni deo okupljanja održan je na Trgu Slavija, dok je Ulica kralja Milutina bila označena kao Tiha ulica, zbog sećanja na žrtve vršnjačkog masovnog ubistva u OŠ „Vladislav Ribnikar“. Centralno javno okupljanje trajalo je od 16h do okvirno 19h (prvobitno planirano do 22h), usled

pogoršanja bezbednosne situacije u kojoj su se nalazili redari u okolini Narodne skupštine.

Prisutnost uniformisane policije bila je na maksimalnom nivou, uključujući i interventne jedinice policije i žandarmeriju. Saobraćajna policija bila je prisutna pre samog početka skupa oko mesta označenih kao početne tačke okupljanja različitih delova grada. Interventna jedinica policije nije štitila učesnike protesta, već kontraskup lociran u potezu Pionirskog parka i platoa ispred Skupštine Grada Beograda. Žandarmerija je u velikom broju bila locirana oko Narodne skupštine. Nije uočeno prisustvo redovne policije u značajnom broju. Uočeni su i pripadnici Vojske Republike Srbije u samoj masi (civilna oprema).

Izveštavanje o studentskom protestu 15. marta 2025. godine bilo je izrazito polarizovano. Javni servisi su događaj pomenuli, ali bez značajnijeg prostora u programu, dok su televizije *NI* i *Insajder TV* obezbedile kontinuirani prenos. Tabloidi su dominirali narativima o nasilju, političkoj pozadini i neuspehu protesta, dok su društvene mreže i portali omogućili prenos i diskusiju, ali uz oštre podele među korisnicima.

Do 18 časova protest je protekao mirno, ali je situacija eskalirala oko 19 časova kod Pionirskog parka usled sukoba i bačenih predmeta, što je dovelo do povlačenja redara i prevremenog završetka skupa. Nešto kasnije, u 19.11 tokom ćutanja, u Ulici kralja Milana pušten je jak zvučni signal nalik „zvučnom topu“, koji je izazvao paniku i povrede, a Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je pokrenulo postupak kako bi se utvrdilo šta se tačno desilo.

Dana 15. marta, tokom mirnog okupljanja u Beogradu u znak sećanja na žrtve pada nadstrešnice u Novom Sadu, veliki broj građana doživeo je ozbiljne zdravstvene probleme nakon upotrebe uređaja koji je podsećao na zvučni top. Oko 4.000 građana obratilo se organizacijama civilnog društva i podelilo svoje iskustva, opisujući osećaj panike i straha, probleme sa sluhom, glavobolje, vrtoglavicu, a u nekim slučajevima i gubitak svesti. Na osnovu njihovih svedočenja, podnete su krivične prijave nad-

ležnom javnom tužilaštvu i podnet je zahtev za privremenu meru Evropskom sudu za ljudska prava, koji je i odobren. Sud je naložio Republici Srbiji da se suzdrži od upotrebe akustičnog oružja tokom mirnih okupljanja. U međuvremenu, podneta je i predstavka Evropskom sudu za ljudska prava, a postupak je u toku. Paralelno, postupak pred tužilaštvom je takođe u toku, stotine građana se saslušavaju, a prikuplja se medicinska dokumentacija, kao i drugi dokazi. Važno je naglasiti da je Visoki komesar za ljudska prava Ujedinjenih nacija posetio Srbiju u junu 2025. godine i ponudio srpskim vlastima da sprovedu nezavisnu istragu. Srpske vlasti nikada nisu odgovorile na ovu ponudu. Početkom oktobra, Specijalna izvestiteljka za zabranu mučenja u autorskom tekstu za EU observer osvrnula se na upotrebu različitih sredstava prinude u Evropi u prethodnom periodu, uključujući i ona koja se koriste za represiju nad neistomišljenicima. Tada je takođe konstatovala da se 15. marta u Beogradu jeste koristila neka vrsta eksperimentalnog akustičnog oružja nad demonstrantima.

Analiza javnog okupljanja „15. za 15“ ukazuje na ozbiljne propuste države u ispunjavanju pozitivnih obaveza u skladu sa domaćim zakonodavstvom i međunarodnim standardima slobode okupljanja. Umesto da obezbede mirno i bezbedno održavanje skupa, nadležni organi i državni zvaničnici su svojim postupcima i retorikom doprineli stvaranju neprijateljskog i obeshrabrujućeg okruženja. Posebno zabrinjava navodna upotreba akustičnog sredstva tokom mirnog skupa, koja je izazvala paniku i zdravstvene tegobe kod brojnih građana, a s obzirom na zabranu korišćenja LRAD uređaja u pojedinim američkim državama, postavlja se pitanje da li je time došlo do povrede člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima koji zabranjuje torturu.

1.7. Napadi na prosvetne radnike

Napadi i pritisci bili su usmereni i na profesore i nastavnike koji su javno podržavali studentske proteste. Tokom 2025. godine zabeleženi su brojni slučajevi targetiranja prosvetnih radnika u tabloidima, fizičkih napada, pretnji, kao i disciplinskih i radnoprav-

nih sankcija. Između ostalog, u januaru je tabloid *Alo* targetirao nastavnika gimnazije u Bajinoj Bašti, dok je dekanica Filozofskog fakulteta u Nišu u februaru bila izložena pretnjama i fizičkom napadu, a u martu i napadu nožem. U Novom Sadu, nastavnik fizičkog vaspitanja otpušten je zbog javne podrške studentima, dok su mediji u septembru izvestili o širem obrascu represije, uključujući otkaze i smene direktora zbog podrške protestima.

Prema podacima Nezavisnog sindikata prosvetnih radnika Srbije (NSPRS), više od 100 zaposlenih u obrazovnim ustanovama ostalo je bez posla ili bez produžetka ugovora tokom školske 2024/2025. godine zbog odmazde povezane sa učešćem ili podrškom protestima. NSPRS i drugi sindikati upozoravaju da se u praksi uvode nezvanični kriterijumi zapošljavanja, poput političke podobnosti i lojalnosti vlastima, umesto stručnosti i profesionalnih standarda.

Pritisци su obuhvatili i univerzitetsko rukovodstvo. Rektor Univerziteta u Beogradu bio je meta javnih napada, uključujući izjavu ministra na televiziji *Pink* da „mora da bude uhapšen“. Krajem aprila, tokom protesta, policijski službenik je primenio silu nad profesorkom Smiljanom Milinkov, dok su u junu trojica profesora Univerziteta u Novom Sadu uhapšena tokom obavljanja dužnosti redara. Istog meseca, dekanica Medicinskog fakulteta u Novom Sadu i još pet osoba uhapšeni su zbog navodnih malverzacija, iako se slučaj odnosio na isplatu plata zaposlenima.

Ovakvi postupci ukazuju da cilj ovih pritisaka nije bio isključivo zastrašivanje pojedinačnih prosvetnih radnika, već i sprečavanje širenja talasa solidarnosti sa studentskim protestima na druge društvene sektore, čime bi njihov politički i društveni uticaj postao znatno snažniji.

1.8. Policijska brutalnost

Tokom 2025. godine zabeležen je niz slučajeva prekomerne upotrebe sile i neprimerenog ponašanja policijskih službenika prema građanima, aktivistima i studentima koji su učestvovali u mirnim protestima ili pružali pravnu pomoć uhapšenima.

U noći između 15. i 16. marta 2025. godine, pripadnik Policijske stanice Zvezdara fizički je povredio ruku advokaticice Komiteta pravnika za ljudska prava Kristine Todorović, dok je bila u stanici kako bi pružila besplatnu pravnu pomoć studentima uhapšenim tokom protesta. Policajac ju je prethodno vređao i psovao, zatim uhvatio za ruku i izbacio iz prostorije. Organizacije civilnog društva zatražile su od Ministarstva unutrašnjih poslova hitnu istragu i disciplinske mere protiv policajca.

Dana 28. aprila 2025. u Novom Sadu, profesorka Filozofskog fakulteta Smiljana Milinkov napadnuta je ispred Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja od strane pripadnika interventne jedinice. Policajac ju je oborio na zemlju, usled čega je zadobila povrede vrata, nogu i glave.

Studenta tehničkih nauka Luku Mihajlovića policija je pretukla i privela tokom protesta 28. juna, nakon čega je hospitalizovan u KBC Zemun. Prema rečima njegove majke, bio je vezan lisicama za krevet, što je Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) prvo demantovalo a kasnije potvrdilo.

Tokom protesta 30. juna u beogradskoj Ulici vojvode Stepe, četiri policijska vozila sa upaljenim rotacionim svetlima zalele su se u masu okupljenih građana i studenata koji su učestvovali u mirnoj blokadi saobraćaja. Prema svedočenjima, vozila su se kretala velikom brzinom, izazivajući paniku i povrede više učesnika. Privedeno je najmanje 16 osoba. Samo dan kasnije, 1. jula, policija je brutalno pretukla Aleksu Stankovića, studenta i fotoreportera, koji je ranije objavio snimke policijskog vređanja učesnika protesta. Napad su izvršila dvojica policajaca, koji su ga više puta udarali pesnicama i šamarali.

Policijska službenica u civilu 11. jula je maltretirala studentkinju Fakulteta dramskih umetnosti, vukući je za kosu ispred Pravnog fakulteta u Beogradu kako bi je primorala da otključa telefon. U avgustu je u Odžacima uhapšen maloletnik Vukašin Starčević, kojeg su inspektori beogradske kriminalističke policije i načelnik PU Kula Milan Stanković, tukli, šamarali i pretili mu tokom privođenja bez naloga i prisustva roditelja. Lekari su

konstatovali povrede na glavi, ramenu i abdomenu, a policija je slučaj tretirala kao „nesrećan događaj“. Starčević je pušten kasno uveče, nakon pokušaja da bude primoran da potpiše izjavu koju nije dao.

Najstrašniji primeri policijske brutalnosti zabeleženi su 14. avgusta, iz Valjeva. Policija je počela da rasteruje okupljene i da mučki prebija građane/ke Valjeva uključujući i maloletnike. Na jednom snimku se vidi kako veliki broj policajaca šutira i pendrecima udara dva momka koja leže na zemlji. Snimljeno je i teško prebijanje maloletnog dečaka o čijem se zdravstvenom stanju i dalje ništa ne zna. Na trećoj lokaciju, policajci su tukli još jednog muškarca koji je ležao na zemlji, a jedan od policajaca ga je ciljano udarao u predeo između nogu. Prilikom prebijanja još jednog muškarca u Valjevu, čuje se policajac koji mu postavlja pitanje „Jesi ti opozicionar?“. Pripadnici policije su, prema svedočenjima, napadali ljude na lokacijama širom grada, a u bolnicu je primljeno preko 60 građana/ki koji su napadnuti od strane policije.

U noći 15. avgusta, policija u Beogradu na ulicu izvodi i oklopna vozila. Na građane/ke je bačen suzavac, a više građana/ki je napadnuto od strane policije. Policija je ponovo ispoljila svoju brutalnost prema demonstrantima, ali u slučaju kada SNS batinaši vuku građane na ulici, oni to mirno posmatraju i ne reaguju. Polijska intervencija rezervisana je samo za studente/kinje i građane/ke koji protestuju.

Dana 15. avgusta studentkinja Pravnog fakulteta Aleksandra Nikolić zadobila je teške povrede kada je, nakon što je pala na zemlju tokom policijskog juriša, više puta udarena pendrecima po glavi. Tom prilikom joj je slomljeno nekoliko zuba, a ekipa hitne pomoći odbila je da joj pruži medicinsku pomoć uz obrazloženje da intervenišu isključivo kod povređenih policajaca.

Istog dana studentkinja Nikolina Sindelić obavestila je javnost da ju je komandant jedinice za obezbeđivanje određenih ličnosti i objekata (JZO) Marko Kričak, tokom privođenja za-

jedno sa drugim učesnicima protesta, u garaži Vlade, šamarao, udarao glavom o zid i pretio joj silovanjem.

U Beogradu 16. avgusta je održan protest, na kojem je policija još jednom upotrebila suzavac da rastera okupljene. Oklopna vozila su i ove večeri bila na ulici, a jedno lice sa značkom je izvadilo i pištolj na građane/ke. Kod Vukovog spomenika policajci su pretukli grupu mladića zbog čega su oni prebačeni u sanitetsko vozilo hitne pomoći. Policajci su burno reagovali i kada su videli da ih prilikom jednog privođenja građani snimaju. Haos na ulicama Beograda zabeležen je i 18. avgusta. Letele su šok bombe, suzavac i pirotehnika, a nekoliko lica je razbilo izlog prostorija SNS-a.

Policajska brutalnost ogleda se i tokom privođenja. Tokom privođenja građanskog aktiviste iz Čačka Draška Darijevića, prišao mu je načelnik policije iz tog grada i udario u stomak.

Slični incidenti nastavili su se i tokom jeseni. U septembru je u Kosjeriću eko-aktivistkinja Milena Orubović Đukić zadobila udarac pendrekom u glavu od strane policajca tokom protesta, a dan kasnije uhapšena je zajedno sa još šest aktivista. Iako se na snimcima vidi da nije bila nasilna, zadržana je 48 sati zbog navodnog napada na službeno lice.

Aleksandra Božić iz Šida je 11. septembra 2025. godine privedena tokom protesta u Novom Sadu. Tvrdila je da je bila izložena policijskoj torturi i da policajci nisu uzeli u obzir njeno zdravstveno stanje, dok je MUP negirao navode o nasilju i naveo da se tereti za ometanje službenog lica u vršenju dužnosti.

Dodatnu nesigurnost unosila je i činjenica da mnogi policajci nisu nosili identifikacione oznake i da su bili maskirani, što je u stručnoj javnosti podstaklo sumnje da se ne radi o policijskim službenicima, već o licima kojima su vlasti omogućile pristup uniformama. Beogradski centar za ljudska prava podneo je krivične prijave protiv policajaca i lica koja se tako predstavljaju zbog nezakonitog postupanja i upotrebe prekomerne sile prema građanima.

Studenti Prirodno-matematičkog fakulteta u Novom Sadu objavili su laboratorijsku analizu na ostacima čaura od suzavca pronađenih u kampusu nakon 5. septembra koja je pokazala da je tom prilikom policija koristila strogo zabranjeni i opasni CN gas. MUP je demantovao tu informaciju i saopštio da ne poseduju i da nisu koristili CN gas, međutim setimo se da su isto tako prvobitno demantovali da poseduju i zvučni top. Efekti upotrebe ovog gasa na zdravlje izloženih su jako opasni. Brojni građani/ke koji su učestvovali na protestu svedočili su o posledicama poput: problema sa disanjem, opekotinama na telu, curenje iz nosa, grebanje u grlu, suzenje očiju. Na protestu 5. septembra snimljen je i trenutak kada se grupi policajaca slošilo od bačenog suzavca. Domaće institucije do sada nisu reagovala po pitanju ugrožene bezbednosti građana, te se ni ovom prilikom ne očekuje pokretanje postupaka za utvrđivanje odgovornosti za potencijalnu upotrebu ovog toksičnog gasa, čija je upotreba i posedovanje od strane policije zabranjena zakonom.

Ovi slučajevi ukazuju na zabrinjavajući obrazac policijskog nasilja, nedostatak kontrole i nekažnjivost unutar policijskih struktura. Prekomerna sila, nekažnjeno nasilje i zastrašivanje građana i aktivista izgleda da su postali uobičajeni odgovor policije na mirna okupljanja i javno izražavanje protesta. Izostanak pravovremenih i delotvornih istraga dodatno produbljuje nepoverenje u institucije i podstiče atmosferu nekažnjivosti. Iako su organizacije civilnog društva nastavile da pružaju podršku žrtvama, odgovornost za zaštitu prava građana ostaje na državi, a 2025. godina je pokazala da ta zaštita u praksi ozbiljno izostaje.

Ovakav obrazac pritisaka i odmazde nad prosvetnim radnicima i univerzitetskim rukovodstvom u potpunosti je u skladu sa nalazima specijalnih procedura Ujedinjenih nacija iz komunikacije AL SRB 6/2025, u kojoj se ukazuje na sistemsko ugrožavanje akademskih sloboda, autonomije univerziteta i prava na obrazovanje u kontekstu protesta u Republici Srbiji.

1.9. Kriminalizacija protesta

Sa početkom masovnih protesta uočen je jasan trend njihove kriminalizacije, kroz javno kvalifikovanje određenih poonašanja kao teških krivičnih dela od strane predstavnika izvršne vlasti, nakon čega su usledili ubrzani krivični postupci. U pojedinim slučajevima, postupci su okončavani istog dana zaključenjem sporazuma o priznanju krivice i donošenjem osuđujućih presuda. Tokom 2025. godine nastavio se trend hitnog postupanja u krivičnim predmetima protiv učesnika javnih okupljanja, u kojima su dežurni javni tužioci i sudije za prethodni postupak odlučivali o zaključenju i potvrđivanju sporazuma o priznanju krivice.

Ovakva praksa predstavlja ozbiljno zadiranje u pravo na prirodno sudiju, imajući u vidu da se dežurni javni tužioci i sudije određuju odlukom glavnog javnog tužioca, odnosno predsednika suda, čime se otvara prostor za selektivnost i institucionalni pritisak. Dodatno zabrinjava činjenica da su u gotovo svim postupcima protiv okrivljenih učesnika protesta postupajući javni tužioci predlagali određivanje pritvora, što ukazuje na primenu najrestriktivnijih mera kao pravila, a ne izuzetka.

Narativ o studentskim protestima kao pokušaju „obojene revolucije“ i navodnog državnog udara nije ostao ograničen na medijsku propagandu, već je institucionalno ojačan kroz zloupotrebu pravosuđa. Najizraženiji oblik takvog postupanja bilo je procesuiranje aktivista pod optužbom za krivično delo pozivanja na nasilnu promenu ustavnog poretka, čime je otvoren prostor za uključivanje Bezbednosno-informativne agencije (BIA) u postupanje prema učesnicima protesta. Pripadnici BIA privodili su i ispitivali aktiviste u civilu, koristeći neobeležena vozila, pri čemu je javnost u više navrata najpre obavestavana o „nestalim“ studentima, da bi se naknadno ispostavilo da su zapravo bili lišeni slobode od strane ove službe.

Jedan od najupečatljivijih primera predstavlja objavljivanje tajnog audio-snimka sastanka članova Pokreta slobodnih gra-

đana (PSG) i grupe STAV, održanog 12. marta 2025. godine, na kojem se razgovaralo o mogućem ulasku u zgradu Radio-televizije Srbije (RTS). Na osnovu tog snimka, aktivisti su optuženi za pripremanje krivičnih dela protiv ustavnog uređenja, pri čemu je deo njih zadržan u pritvoru, dok su drugi napustili zemlju iz straha od hapšenja.

Iako je nakon dva meseca pritvor zamenjen kućnim pritvorom, koji je ukinut u oktobru 2025. godine, šestoro aktivista i dalje se nalazi van Srbije. Ovaj slučaj predstavlja jedan od najjasnijih primera kriminalizacije političkog neslaganja i pritiska na građanski aktivizam. Dodatnu zabrinutost izaziva i zakonitost pribavljenog audio-snimka, koja je ozbiljno dovedena u pitanje, budući da su novinari *Insajdera*, na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, dobili potvrdu da je snimak nastao prisluškivanjem trećeg lica koje se ne nalazi na samom snimku, a koje je u relevantnom periodu bilo pod posebnim merama nadzora.

Sličan obrazac kriminalizacije primenjen je i u slučaju studenta Stefana Tomića, koji je uhapšen zbog rukom pisanih poruka podeljenih u WhatsApp grupi, a u kojima se navodno pominjao plan upada u državne institucije tokom protesta 28. juna, nakon čega mu je određen kućni pritvor.

Ovakva praksa kriminalizacije protesta i političkog neslaganja, uključujući zloupotrebu krivičnog zakonodavstva i bezbednosnih službi, u skladu je sa zabrinutostima izraženim u komunikacijama specijalnih procedura Ujedinjenih nacija AL SRB 2/2025 i AL SRB 3/2025, u kojima se ukazuje na nesrazmernu upotrebu represivnih mera, instrumentalizaciju pravosuđa i ozbiljan odvratajući efekat na ostvarivanje prava na slobodu mirnog okupljanja i izražavanja u Republici Srbiji.

1.10. Predložene promene propisa u cilju kriminalizacije

Tokom septembra i oktobra 2025. godine, Ministarstvo pravde je predložilo nacrt izmena Krivičnog zakonika kojima se predviđa novo krivično delo protiv bezbednosti saobraćaja. Ovo

novo delo predviđa da „Ko uništi, ukloni ili teže ošteti saobraćajne uređaje, sredstava, znakove ili uređaje za signalizaciju ili zaštitne i odbojne ograde koje služe bezbednosti javnog saobraćaja na putevima, da pogrešne znakove ili signale, postavlja prepreke na saobraćajnicama i zaustavlja prevozna sredstva u saobraćaju protivno propisima, kazniće se zatvorom do jedne godine“.

Na taj način, uvodi se krivična odgovornost za postupanje u saobraćaju koje ne izaziva druge posledice, osim zaustavljanja vozila. Predviđena odredba je represivna mera usmerena na odvraćanje građana od protesta koji uključuju blokiranje saobraćajnica. Osim toga jasna je namera da ona bude iskorišćena protiv studenata i građana koji učestvuju u blokadama povodom pogibije 16 ljudi pod ruševinama nadstrešnice Železničke stanice u Novom Sadu. Ne postoji potreba za usvajanjem novog oblika navedenog krivičnog dela bez posledice, jer su prekršajni mehanizmi dovoljni u situacijama kada postoji ugrožavanje saobraćaja bez stvarne opasnosti, što je standard u mnogim evropskim zakonodavstvima. Pored toga, postojeća odredba člana 290 je dovoljna za sankcionisanje ozbiljnih i društveno opasnih ponašanja. Prema važećoj odredbi, predviđeno je da „Ko uništenjem, uklanjanjem ili težim oštećenjem saobraćajnih uređaja, sredstava, znakova ili uređaja za signalizaciju ili zaštitnih i odbojnih ograde koji služe bezbednosti javnog saobraćaja na putevima, davanjem pogrešnih znakova ili signala, postavljanjem prepreka na saobraćajnicama, zaustavljanjem prevoznog sredstva u železničkom saobraćaju protivno propisima ili drugi sličan način tako ugrozi javni saobraćaj da time dovede u opasnost život ili telo ljudi ili imovinu većeg obima, kazniće se zatvorom do tri godine.“

1.11. Prekršajni postupci

Tokom 2024. i 2025. godine, policija je protiv učesnika protesta u Srbiji podnosila veliki broj prekršajnih prijava na osnovu različitih propisa, uključujući Zakon o javnom okupljanju, Zakon

o bezbednosti saobraćaja na putevima, kao i druge materijalne zakone. Prekršajni postupci najčešće su pokretani zbog blokada saobraćajnica i navodnog narušavanja javnog reda i mira.

Zabeleženi su slučajevi u kojima su prekršajne prijave dostavljane građanima koje policija nije legitimisala na licu mesta, već su identifikovani putem video-nadzora ili od strane policijskih službenika koji su ih lično poznavali. Nakon učestalih blokada širom zemlje, praksa privođenja u značajnoj meri zamenjena je masovnim dostavljanjem prekršajnih prijava, često bez prethodnog objašnjenja ili jasnog pravnog osnova. U pojedinim gradovima, poput Sremske Mitrovice i Leskovca, učesnicima blokada su izricane novčane kazne u iznosu od 5.000 dinara.

Sudovi su u određenom broju slučajeva reagovali na ovakvu praksu. Prekršajni apelacioni sud je ukidao prvostepene presude zbog proceduralnih propusta i vraćao predmete na ponovno odlučivanje, dok su u pojedinim gradovima, poput Niša, sudovi odbacivali zahteve policije uz obrazloženje da opisane radnje ne predstavljaju prekršaj.

Ovde ćemo navesti nekoliko značajnih primera koji su bili dostupni javnosti:

Dana 4. jula 2025. godine, prema podacima Prekršajnog suda u Beogradu, 40 učesnika protestnih blokada privedeno je na više lokacija u gradu, uključujući Trg republike, Zemun i Ulicu kraljice Marije. U skraćenom postupku donete su dve osuđujuće i jedna oslobađajuća presuda, dok je u ostalim predmetima odlučeno da se vodi redovan postupak. Nakon privođenja, građani su se okupljali ispred policijskih stanica pokušavajući da dobiju informacije o zadržanim licima.

U Subotici je, takođe, vođen prekršajni postupak protiv novinara zbog navodnog organizovanja protesta ispred Policijske stanice „Protiv brutalnosti policije u Novom Sadu“ 6. septembra, bez prethodne prijave nadležnim organima.² Prekršajni sud u Subotici kaznio je Elemira Priboja sa 50.000 dinara zbog na-

2 Suđenje Subotičaninu zbog neprijavljenog protesta ispred policijske stanice – on tvrdi da je bio samo reporter, *Magločistač*, 22. oktobar.

vodnog vređanja policije na građanskom protestu koji je u julu održan na kružnom toku, u centru tog grada. Priboj negira da je vređao policajce na ovom protestu, a policija nije dostavila nikakve dokaze da im je navodna uvreda upućena.

Prekršajni postupak pokrenut je i protiv studentkinje Nikoline Sindelić koja je progovorila o nasilju kojem je bila izložena od strane komandanta specijalne Jedinice za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata. Protiv nje je pokrenut postupak zbog dela remećenje javnog reda i mira, vređanje policijskih službenika, kao i za upotrebu eksplozivnih naprava, iako ona tvrdi da je kod sebe imala samo baklju koja nije bila ni upotrebljena. Ova prekršajna prijava još jedan je oblik pritiska koji se sprovodi nad Nikolinom kao znak odmazde za javno progovaranje o nasilju, što je pokazatelj na koji način se vlast odnosi prema žrtvama i nespremnosti da adekvatno istraži slučajeve i kazni počinioce.

Rektorka Univerziteta umetnosti saslušana je pred Prekršajnim sudom 11. septembra povodom prijave prosvetne inspekcije, a zbog neodržavanja nastave. Akademska zajednica tumačila je ovo kao nastavak pritisaka koji se sprovodi nad rektorima i dekanima koji su podržali studentske proteste i blokade. Trenutak u kojem prijave i saslušanja dolaze jasna je pretnja svim zaposlenima na univerzitetima i fakultetima šta će im se desiti ukoliko nastave da pružaju podršku studentskom pokretu. Dekanka Filološkog fakulteta pozvana je na saslušanje pred Prekršajnim sudom zbog prijave Prosvetne inspekcije po tvrdnji da nije organizovala nastavu tokom studentskih blokada.

Policija je legitimisala građane/ke Obrenovca koji su na protestu podrške napadnutoj studentkinji Nikolini Sindelić, prefarbali grafite protiv protesta i studentskih blokada. Građani su prekrećili grafite belom bojom, koja je i boja zida na kom se grafiti nalaze, ali ih je policija svakako legitimisala i najavila prekršajne prijave.

Policajac iz Novog Sada je podneo dve prijave protiv aktiviste Roberta Silberholca. Prva prekršajna prijava odnosi se na protest održan 15. jula 2025. ispred zgrade u kojoj je stan Mi-

loša Vučevića, predsednika SNS, gde je aktivista Robert uzvikivao parole „Miloše, ološe“. Druga prijava je gotovo istovetna, ali se odnosi na drugi događaj i drugi datum, ulazak u prethodno oštećene prostorije SNS 14. avgusta. Naime, Roberta su priveli zbog ulaska u razbijene prostorije SNS, iako aktivista tvrdi da on sam nije učestvovao u njihovom demoliranju. Za ovaj prekršaj podnosilac prijave tražio je kaznu zatvora (zbog nedoličnog i bezobzirnog ponašanja).

Ovakva široka i selektivna primena prekršajnog prava protiv učesnika mirnih protesta u skladu je sa zabrinutostima izraženim u komunikaciji specijalnih procedura Ujedinjenih nacija AL SRB 2/2025, u kojoj se ukazuje na nesrazmerno ograničavanje slobode mirnog okupljanja i odvrćajući efekat koji represivne mere imaju na ostvarivanje ovog prava u Republici Srbiji.

1.12. Zloupotreba slobode okupljanja – primer Ćacilenda

Neposredno pred najavljeni masovni protest 15. marta 2025. godine u Beogradu, 6. marta 2025. prijavljeno je trajno javno okupljanje grupe koja se predstavljala kao „studenti koji žele da uče“, zauzimanjem javne površine u Pionirskom parku, između Narodne skupštine, Predsedništva i Skupštine grada. Kao zvanični zahtev navedeno je omogućavanje daljeg školovanja. Okupljanje, kasnije nazvano „Ćacilend“, ubrzo je fizički ograđeno – najpre traktorima, a potom metalnom ogradom – i do kraja 2025. godine održavalo se kontinuirano, 24 časa dnevno. Na prostoru se, međutim, ne uočavaju studenti, već pretežno pristalice vladajuće stranke, a vidljivost skupa obezbeđuje se gotovo isključivo kroz izveštavanje prorežimskih medija, često u pratnji javnih funkcionera, uključujući predsednika Republike.

Nadležna policijska stanica zaprimila je više prijava javnih okupljanja bez naznačenog vremena trajanja, pri čemu su prijave podnosili i politički funkcioneri vladajuće stranke. Istovremeno, prostor okupljanja bio je fizički odvojen metalnim ogradama i

obezbeđen privatnim obezbeđenjem i policijom, uz ograničenu javnu dostupnost. Tokom 2025. godine zabeležen je niz incidenta prema građanima, novinarima, narodnim poslanicima i slučajnim prolaznicima, kojima je onemogućeno kretanje kroz park i kolovoz na jednom od ključnih saobraćajnih čvorišta u Beogradu.

Dana 22. oktobra, u okviru prostora trajnog javnog okupljanja, V. A. (70), bivši pripadnik BIA, neovlašćeno je nosio vatreno oružje i pucao nakon čega je benzinom polio i zapalio šatore ispred Skupštine. Na saslušanju se branio ćutanjem, dok su tabloidi izveštavali o događaju, prikazujući napadača kao „blokadera“ i šireći stigmatizujuće narative. Uprkos ozbiljnom ugrožavanju bezbednosti ljudi i imovine i riziku od širenja požara, javno okupljanje na toj lokaciji nije prekinuto.

Ovakav primer selektivne primene propisa, neravnopravnog tretmana javnih okupljanja i tolerisanja ozbiljnih bezbednosnih rizika u potpunosti se poklapa sa nalazima iz komunikacije specijalnih procedura Ujedinjenih nacija AL SRB 2/2025, u kojoj se ukazuje na diskriminatorno postupanje vlasti, nesrazmerna ograničenja slobode mirnog okupljanja i izostanak adekvatnih mera zaštite učesnika i javnosti u Republici Srbiji.

1.13. Postupanje policije u slučaju održavanja kontraskupova – primer Vidovdanski protest

Protest „Vidimo se na Vidovdan“, održan 28. juna 2025. godine, organizovan je od strane neformalne grupe *Studenti u blokadi* na Trgu Slavija u Beogradu, kao deo šire studentsko-građanske mobilizacije. Prema proceni Arhiva javnih skupova, na protestu je bilo oko 140.000 ljudi. Istovremeno, u Pionirskom parku, u blizini Narodne skupštine, održan je kontraskup uz snažnu institucionalnu podršku i prisustvo policije, na kojem su se okupili predstavnici grupe koja se javno identifikuje kao *Studenti koji žele da uče* i pristalice vladajuće partije. Okupljanje je organizovano, kao odgovor na najavljen skup i imalo je podršku državnog vrha.

Protest je tekao mirno i bez incidenata sve do kraja skupa oko 21 čas i 40 minuta. Redari su bili aktivno angažovani u obezbeđivanju prostora, omogućavanju prolaska kola hitne pomoći i sprečavanju kontakta sa kontraskupom. Međutim, oko 22 časa dolazi do direktnog sukoba policije i okupljenih građana, nakon čega je usledilo naglo i neselektivno policijsko potiskivanje demonstranata uz korišćenje pendreka, štitova i hemijskih sredstava, bez prethodnog upozorenja. Više osoba je povređeno, među njima demonstranti koji su ležali na zemlji i nekoliko novinara. Policija nije pravila razliku između nasilnih i mirnih učesnika.

Zabeležena je i neproporcionalna upotreba sile nad licima koja nisu pružala otpor, uključujući privođenja u civilu i uskraćivanje prava na advokata po sopstvenom izvoru i obaveštavanje porodica. Među privedenima su i srednjoškolci i studenti, a zabeležen je i izostanak informacija o zadržanim licima. Prethodno su uhapšene osobe pod optužbama za pripremu napada na ustavni poredak, na osnovu spornih snimaka emitovanih u provladinim medijima.

Postupanje policije nakon završetka protesta, predstavlja ozbiljno odstupanje od domaćeg zakonodavnog okvira, kao i međunarodnih standarda, naročito članova 3, 5, 6 i 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Upotreba sile nije bila proporcionalna, demonstranti nisu bili adekvatno upozoreni svaki put, a ograničenja prava nisu bila nužna ni opravdana. Nedostatak vidljivih identifikacionih oznaka kod službenika, dodatno onemogućava odgovornost.

Protest je medijski bio marginalizovan na javnom servisu, dok su privatni mediji bliski vlasti vodili kampanju kriminalizacije učesnika. Sa druge strane, *NI* je pružio kontinuirano izveštavanje, ali nije dostupan široj javnosti zbog ograničenja u distribuciji.

Protest „Vidimo se na Vidovdan“ pokazao je visok nivo organizovanosti i pretežno mirnog otpora građana, ali i zabrinjavajuće institucionalne obrasce državne sile i političkog pritiska, što zahteva hitnu i nezavisnu pravnu i institucionalnu reviziju i adekvatnu reakciju institucija.

1.14. Građanska neposlušnost – Užice

Tokom protesta 6. jula u Užicu, veća grupa okupljenih radi blokade magistralnog puta uspela je da probije policijski kordon. Policija je koristila biber sprej protiv građana. Dan kasnije, policija je privela advokata Radovana Novakovića, odbornika Užičke akcije zbog sumnje da je napao službeno lice tokom blokade magistrale. Pored njega je uhapšeno još osam ljudi i svima im je određen pritvor od 30 dana. Osumnjičeni su za „nasilničko ponašanje“ i navodni napad na policajce tokom prethodnih protesta.

Kao reakcija na postupanje žandarmerije i pravosuđa, sponšana okupljanja su održavana svakog dana u Užicu, do masovnog skupa pod nazivom „Srbijo, Užice te zove“, koji je održan 13. jula 2025. godine. Skup je protekao mirno i bez većih fizičkih sukoba sa policijom, uprkos visokim tenzijama. Centralni motiv skupa bio je upravo odgovor na ranije slučajeve nasilja i represije. Iako je magistralni put bio blokiran devet sati (do 01:00 iza ponoći), incidenti nisu zabeleženi. Učesnici su na blokadi igrali „Užičko kolo“ i palili baklje u znak solidarnosti.

Dan nakon skupa, 14. jula, Osnovni sud u Užicu ukinuo je pritvor za sedmoricu građana, dok je dvojici određen kućni pritvor.

1.15. Razbijanje blokada saobraćajnica – hapšenja i zadržavanja

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije redovno je izveštavalo o merama koje je policija preduzimala tokom građanskih protesta i blokada puteva širom zemlje. Prema zvaničnim saopštenjima MUP-a, na primer, u periodu od 11. do 18. jula 2025. godine, 11. jula uklonjene su sve blokade saobraćajnica i izvršena je provera identiteta ukupno 172 osobe, dok je protiv jedne osobe podneta prekršajna prijava, 12. jula proveren je identitet 339 osoba, nije bilo privođenja ali je izdato šest prekršajnih prijava, 13. jula proveren je identitet 99 osoba, a podneto

je 24 prekršajne prijave, 14. jula legitimisane su 263 osobe, podnete su 4 prekršajne i 3 krivične prijave, 15 jula legitimisano je 119 osoba, a 16. jula legitimisano 138 osoba a podnete su 4 prekršajne prijave. Dana 17. jula legitimisano 110 osoba, podneto je 19 prekršajnih prijava, dok je 18. jula policija proverila identitet 44 osobe, tri su privedene, a podneto je pet prekršajnih prijava.

1.16. Nasilni kontraskupovi

Tokom avgusta, uočeni su spontani kao i neprijavljeni ali organizovani kontraskupovi pristalica SNS-a, koji su protekli uz napade na učesnike protesta, po pravilu, uz prisustvo policije koja nije reagovala na napade. Napadi su zabeleženi u Bačkom Petrovcu, kada je sprečena izložba slovačke nacionalne manjine 9. avgusta kao i u novosadskom naselju Liman, povodom su-koba sa pristalicama SNS-a koji su iscrtavali srpske zastave na zgradama, na kojima su stanari uklonili grafite mržnje, u Vrbasu 10. avgusta i u Bačkoj Palanci 11. i 12. avgusta. Usled pasivnosti policije, i organizovanog dolaska batinaša, građani su zbog ugrožene bezbednosti otkazivali zakazane proteste.

Napadi su kulminirali u Vrbasu 12. avgusta. Te večeri pristalice vladajuće stranke svoju agresiju počinju da ispoljavaju na viši i opasniji nivo. Oni na građane počinju da ispaljuju pirotehnička sredstva: vatromet i petarde, da ih gađaju kamenicama i zaleđenim flašama vode. Policija nije reagovala prema nasilnim pristalicama SNS-a i nije ih sprečila u napadu na građane/ke, u kojima je više ljudi povređeno i zadobilo je posekotine i rane od pirotehničkih sredstava i kamenica. Građani/ke Vrbasa pokazali su da su gađani različitim predmetima poput: alata, nunčaki i letvi. Aktivistkinja iz organizacije „Studentski glas Vrbas“ izjavila je da ima informacije da je više od 60 ljudi primljeno u Urgentni centar zbog posledica napada SNS-ovaca.

Kao odgovor građana na nekažnjeno nasilje od strane pristalica SNS, usledili su protesti ispred prostorija SNS-a u više gradova, Beogradu, Novom Sadu, Nišu i Valjevu u periodu od

13. do 16. avgusta. Na ovim protestima zabeleženi su brojni napadi na građane pirotehničkim sredstvima, palicama, flašama ali i međusobni sukobi demonstranata i policije. Došlo je do uništavanja prostorija SNS-a. Zabeležena je prekomerna upotreba sile od policije, upotreba suzavca, brojna privođenja mirnih građana, ponižavajuće postupanje policije prema učesnicima protesta. Ove događaje obeležilo je prisustvo policije pod punom opremom, oklopnih vozila, žandarmerije, pripadnika specijalnih Jedinica za obezbeđenje određenih ličnosti i objekata kao i pripadnika specijalnih jedinica Kobri od kojih je jedan izvadio pištolj i pucao u vazduh.

Tokom noći 13. avgusta predsednik države se dva puta na ulici obratio svojim pristalicama. On je, boraveći u Čacilendu, optužio medije za navodno „najprljaviju kampanju“. Policija je neselektivno hapsila mirne građane, dok nije poznat nijedan slučaj hapšenja pristalica SNS-a koji su napadali građane. Prema saopštenjima MUP-a, za četiri noći incidenata uhapšeno je 223 osobe. U Novom Sadu, 6 osoba je uhapšeno zbog navodnog napada na pripadnike Kobri na protestu 13. avgusta.

Dana 14. avgusta 2025. godine priveden je student FTN-a Bogdan Jovičić zbog oštećenja prostorija SNS-a u Novom Sadu tokom protesta održanog dan ranije. Teretio se za nasilničko ponašanje na javnom skupu, a u pritvoru je proveo više od mesec i po dana, nakon što mu je pritvor jednom već produžen. Bogdan je na sahranu svog oca doveden sa lisicama na nogama, što je izazvalo široko negodovanje javnosti. U štrajk glađu stupio je 11. septembra, a pet dana kasnije prebačen je u Specijalnu zatvorsku bolnicu u Beogradu. Štrajk je prekinuo 23. septembra, na molbu advokaticе, nakon što je Evropski sud za ljudska prava prihvatio da razmatra njegov slučaj. Takođe je u toku odlučivanje o proširenju optužnice, čime bi mu se dodatno stavilo na teret navodno oštećenje stakla na jednom automobilu. Dana 13. oktobra 2025. godine Bogdanu Jovičiću je, umesto pritvora, određena mera zabrane napuštanja stana uz primenu elektronskog nadzora, u trajanju od tri meseca.

1.17. Medijska kampanja

Kampanja blaćenja u tabloidnim medijima bila je tokom 2025. godine gotovo neprekidna. Početak godine obeležilo je individualno targetiranje studenata, uključujući objavljivanje njihovih ličnih podataka. Nakon objavljivanja hrvatskih pasoša braće Stojaković kao navodnog dokaza umešanosti hrvatskih službi u organizaciju protesta, usledilo je objavljivanje liste – poternice sa imenima i podacima 12 studenata Fakulteta tehničkih nauka, što je predstavljalo drugi sličan incident u samo dva dana, nakon prethodne objave liste sa 11 studenata istog fakulteta. Narativ o takozvanoj „obojenoj revoluciji“ i navodnoj umešanosti stranih obavestajnih službi, posebno hrvatske SOA, kontinuirano je korišćen kao osnov za delegitimizaciju studentskih protesta.

Studentkinja Mila Pajić postala je jedna od centralnih meta ovih kampanja. U februaru ju je predsednik Republike javno označio kao zastupnicu „antisrpske ideologije“, dok su je u martu provladini mediji dodatno targetirali, predstavljajući je kao navodnog organizatora i finansijera „obojene revolucije“. U aprilu je tabloid *Informer* pokrenuo novu kampanju protiv studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja, prikazujući ih kao „nasilnike“ i objavljujući imena 18 studenata uz neosnovane optužbe, sa očiglednim ciljem javne diskreditacije i zastrašivanja.

Uporedo sa targetiranjem studenata, tabloidi su intenzivno blatili i branitelje ljudskih prava i organizacije civilnog društva koje su pružale pravnu, logističku ili javnu podršku protestima. Organizacije i pojedinci predstavljani su kao „strani agenti“, „plaćenici“ i „organizatori nereda“, uz plasiranje dezinformacija o njihovom finansiranju i radu. Ovakvo izveštavanje doprinosilo je stvaranju neprijateljskog okruženja za delovanje civilnog društva i povećavalo rizik od pritisaka, pretnji i institucionalnih represivnih mera.

Pored studenata i aktivista, meta tabloidnih napada postali su i sudije Apelacionog suda u Novom Sadu koje su donosile odluke u vezi sa pritvorom aktivista grupe STAV i Pokreta slobodnih

građana, čime se kampanja blaćenja proširila i na nosioce pravosudnih funkcija. Nosioци pravosudnih funkcija koji su ukidali odluke o pritvoru ili koji su odbacivali krivične prijave, po pravilu su postali meta tabloidnog izveštavanja, sa etiketom blokaderske sudije i tužiocі.

Ovakvi koordinisani medijski napadi na studente, branitelje ljudskih prava i organizacije civilnog društva u potpunosti su u skladu sa zabrinutostima izraženim u komunikaciji specijalnih procedura Ujedinjenih nacija AL SRB 1/2025, u kojoj se ukazuje na sistematsku stigmatizaciju civilnog društva, kampanje diskreditacije i njihovu povezanost sa sužavanjem građanskog prostora u Republici Srbiji.

Kampanja blaćenja predstavnika pravosudne vlasti koja počinje nakon odluka koje nisu u skladu sa zahtevima izvršne vlasti, u skladu je nalazima specijalnih procedura Ujedinjenih nacija iz komunikacije AL SRB 3/2025, u kojoj se ukazuje na postojanje političkog pritiska na pravosuđe.

2. Sloboda udruživanja – položaj branitelja i braniteljki ljudskih prava

U periodu od 1. novembra 2024. do 1. novembra 2025. godine, sloboda udruživanja u Republici Srbiji bila je ozbiljno ugrožena kroz niz zakonodavnih inicijativa, institucionalnih pritisaka i represivnih praksi usmerenih protiv organizacija civilnog društva, neformalnih grupa i pojedinačnih aktivista. Najave donošenja Zakona o posebnom registru agenata stranog uticaja, kao i učestala upotreba bezbednosnih i represivnih institucija – uključujući Bezbednosno-informativnu agenciju, Ministarstvo unutrašnjih poslova i javno tužilaštvo – stvorile su okruženje u kojem je rad civilnog društva sistematski delegitimizovan i izložen pritiscima. Postoje i ozbiljne indicije da su se u ove procese uključile i druge institucije, uključujući Narodnu banku Srbije, kroz pojačane finansijske provere i nadzor.

Kako se građanski otpor decentralizovao i širio izvan se-dišta državnih institucija, represivne prakse su pratile tu dina-miku, prelazeći u lokalne zajednice, škole, fakultete i gradske ulice. Podaci ukazuju da su najčešće mete bili pojedinačni ak-tivisti, dok su udruženja bila ređe direktno napadana, a najve-ći broj zabeleženih pritisaka odnosio se na neformalne grupe. Ovakav obrazac ukazuje na strategiju fragmentacije i zastra-šivanja, kojom se nastoji da se oslabi organizovani građanski angažman i obeshrabri udruživanje van formalnih institucio-nalnih okvira. Istovremeno, beleži se porast napada usmerenih na pojedinačne aktiviste (90), dok je broj napada na udruženja (42) bio znatno manji, a najveći broj napada odnosio se na ne-formalne grupe (130).³

Istovremeno, institucionalni mehanizmi namenjeni unapre-đenju saradnje države i civilnog društva faktički su prestali da funkcionišu. Savet za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, iako formalno uspostavljen, nije razmatrao sve izraženije pritiske na civilni sektor. Nakon usvajanja Akcionog plana za sprovođenje Strategije za stvaranje podsticajnog okru-ženja za razvoj civilnog društva za period 2025–2026, predstavi-nici organizacija civilnog društva zamrzli su učešće u radu Saveta zbog intenziviranja pretnji i pritisaka, nakon čega do novembra 2025. godine nije održan nijedan sastanak ovog tela. U sličnom kontekstu, početkom februara 2025. godine, široka koalicija or-ganizacija koje se bave ljudskim pravima, vladavinom prava i demokratizacijom suspendovala je saradnju sa zakonodavnom i izvršnom vlašću, ukazujući da politička kriza i kontinuirani pri-tisci onemogućavaju smislen dijalog i učešće u procesima veza-nim za evropske integracije.

Posebno zabrinjavajući aspekt ugrožavanja slobode udruži-vanja predstavlja zakonodavna agenda. Poslanici Pokreta socija-lista Aleksandra Vulina, koji pripada vladajućoj koaliciji, pod-neli su 29. novembra 2024. godine Narodnoj skupštini predlog Zakona o posebnom registru agenata stranog uticaja. Nacrt za-

3 Mapa incidenata, Komitet pravnika za ljudska prava.

kona pod „agentima“ podrazumeva „svako udruženje i neprofitnu organizaciju koju prvenstveno finansiraju ili na drugi način podržavaju strane države, njihove institucije, međunarodne i strane organizacije, strani državljani ili registrovane nevladine organizacije koje se finansiraju iz inostranstva“. Predlog Zakona o posebnom registru agenata stranog uticaja, koji bi organizacije civilnog društva finansirane iz inostranstva obavezao da se registruju kao „agenti“, uz pretnju visokim kaznama, predstavlja ozbiljno odstupanje od međunarodnih standarda i direktan pokušaj stigmatizacije i ućutkivanja kritičkih glasova.

Paralelno sa tim, praksa formalnog ispunjavanja obaveza javnih konsultacija dodatno je obesmišljena kroz izigravanje Zakona o planskom sistemu. Javna slušanja su organizovana na način koji nije omogućavao suštinsko učešće zainteresovanih strana, dok su ključni zakonodavni procesi, uključujući izmene krivičnog zakonodavstva, vođeni ubrzano, uz ograničene i neadekvatne javne rasprave. Najupečatljiviji primer bilo je javno slušanje o budžetu za 2025. godinu, koje je sazvaio Odbor za finansije, republički budžet i kontrolu trošenja javnih sredstava. Slušanje je bilo zakazano za nedelju popodne, 24. novembra 2024. godine, samo dan pre skupštinske sednice o budžetu. Najavljeno je samo tri dana ranije, pri čemu su i sednica Odbora i slušanje bili zakazani u 16 časova, te su se praktično preklapali. Pozivi su poslani isključivo javnim institucijama i državnim funkcionerima. Tek nakon inicijative organizacije *Transparenčnost Srbija* (članice koalicije *PrEUgovor* i *Nacionalnog konventa o EU*), poziv je upućen ovoj organizaciji civilnog društva, pa su tako njeni predstavnici postali jedini predstavnici civilnog društva na tom događaju. Održavanje javnih slušanja o budžetu nedeljom, neposredno pred skupštinsku sednicu, postala je redovna praksa, kojom se očigledno sprečava mogućnost da šira zajednica doprinese unapređenju jednog tako važnog dokumenta.

Još jedan primer proceduralnog propusta bilo je javno slušanje pod nazivom „Javna diskusija sa predloženim kandidatima

za članove Saveta REM-a“, koje je Odbor za kulturu i informisanje organizovao 23. januara 2025. godine. Nakon slušanja, više kandidata je zatražilo da se proces poništi u sedam od devet kategorija, pozivajući se na ozbiljne proceduralne nepravilnosti. Ti zahtevi su u potpunosti odbijeni. Samo pet dana kasnije, sedam od 18 kandidata iz užeg izbora povuklo je svoje kandidature, ukazujući na sistemsku diskriminaciju, političko favorizovanje kandidata povezanih sa vladajućom strankom i kršenje zakonskih zahteva u vezi sa organizacijama koje imenuju kandidate.⁴

Izmene krivičnih propisa koje su razmatrane tokom 2025. godine izazvale su posebnu zabrinutost civilnog sektora, budući da su sadržale odredbe koje potencijalno kriminalizuju aktivizam, dodatno ograničavaju slobodu okupljanja i izražavanja i pooštavaju kaznenu politiku. Uprkos zahtevima udruženja građana i strukovnih organizacija da se ovakvi predlozi povuku iz procedure, zakonodavni proces je nastavljen, dok su izveštaji o javnim raspravama ostali nepotpuni i nesaglasni sa propisanim standardima transparentnosti i inkluzivnosti.

Tokom 2025. godine, procesi donošenja zakona nisu uključivali javnost na adekvatan način. Rad na izmenama krivičnog zakonodavstva: Krivičnog zakona, Zakonika o krivičnom postupku, Zakonika o maloletnim učinocima krivičnih dela, tekao je ubrzano. Po prvi put je javna rasprava održana bez zaključka o održavanju javnih događaja i okruglih stolova. Upravo su izmene krivičnih zakona predlagale odredbe koje sužavaju slobodu okupljanja i slobodu izražavanja. Civilni sektor kritikovao je sprovođenje javne rasprave u kratkom roku od 20 dana tokom septembra i oktobra 2025. godine, uz ocenu da Vlada nema legitimitet za ovako sveobuhvatne izmene u uslovima društvene krize. Posebna zabrinutost je iskazana zbog: 1. kriminalizacije aktivizma kroz uvođenje novih krivičnih dela koja bi mogla da se koriste za suzbijanje javnih protesta, poput strožeg kažnjavanja blokada puteva kaznom zatvora do godinu dana; 2. ugroža-

4 PrEUgovor Alarm, Report on the Progress of Serbia in Cluster 1, PrEUgovor, maj 2025.

vanja slobode izražavanja kroz uvođenje dela „objavljivanje materijala kojima se savetuje izvršenje krivičnog dela“, što se tumači kao potencijalni „delikt mišljenja“ koji može pogoditi korisnike društvenih mreža i novinare; 3. pooštavanja kaznene politike; 4. pretnji po rad novinara.

Udruženja građana, uključujući i strukovna udruženja, zatražila su povlačenje predloženih izmena iz procedure, smatrajući da one vode ka jačanju represije i ugrožavanju osnovnih ljudskih prava.

Ministarstvo pravde je nakon završetka roka za javnu raspravu, objavilo da će nacrt zakona biti dat Evropskoj komisiji na mišljenje. Izveštaj o raspravi nije bio sastavljen na osnovu propisa niti u skladu sa dotadašnjom praksom osvrta na sve primedbe i predloge.⁵

Ovakav institucionalni i normativni okvir u potpunosti se poklapa sa nalazima iz komunikacije specijalnih procedura Ujedinjenih nacija AL SRB 1/2025, u kojoj se ukazuje na sistematsko targetiranje organizacija civilnog društva kroz kampanje diskreditacije, nadzor i neproporcionalne finansijske provere. Posmatrano zajedno sa drugim UN komunikacijama iz 2025. godine, uključujući AL SRB 2/2025 i AL SRB 3/2025, jasno se uočava obrazac u kojem se zakonodavne inicijative, bezbednosni mehanizmi i administrativni pritisci koriste kao međusobno povezani alati za sužavanje građanskog prostora i ograničavanje slobode udruživanja u Republici Srbiji.

2.1. Ugrožavanje digitalne bezbednosti aktivista

Pojam ugrožavanja digitalne bezbednosti branitelja ljudskih prava odnosi se na širok spektar informatičkih napada usmerenih na narušavanje privatnosti, integriteta i sigurnosti pojedinaca i organizacija koje se bave ljudskim pravima. Iako obuhvata različite oblike sofisticiranih napada, kada je Komitet pravnika za ljudska prava 2020. godine započeo sa sistemati-

5 www.mpravde.rs.

skim beleženjem incidenata protiv aktivista, slučajevi koji su se mogli svrstati u oblast digitalne bezbednosti bili su retki. Internet se tada pretežno koristio kao sredstvo za sprovođenje kampanja blaćenja i diskreditacije, dok su direktni informatički napadi na internet stranice nevladinih organizacija i medija bili sporadični.

U prethodnom periodu, jedan od najozbiljnijih problema u oblasti digitalne bezbednosti bila je zloupotreba pristupa podacima građana koje prikupljaju provajderi mobilne telefonije i interneta. Iako je ova pojava bila učestala i sistemska, šira javnost je na nju reagovala tek sporadično, uglavnom zahvaljujući radu nekolicine organizacija specijalizovanih za digitalna prava koje su o tome dosledno upozoravale u svojim izveštajima.

Pitanje digitalne bezbednosti aktivista postalo je posebno aktuelno krajem 2023. godine, nakon što su dve osobe iz civilnog društva dobile obaveštenje od kompanije Apple da su njihovi telefoni bili meta napada povezanog sa državnim akterima. Napad upotrebom izraelskog „Pegazusa“ je kasnije potvrđen forenzičkom analizom koju su sproveli Citizen Lab Univerziteta u Torontu i Amnesty International. Izveštaj Amnesty-ja objavljen u decembru 2024. godine otkrio je da tokom razgovora sa pripadnicima BIA-e na telefone većeg broja aktivista instaliran špijunski softver „NoviSpy“ domaće proizvodnje. Za razliku od „Pegazusa“, „NoviSpy“ se može instalirati samo od strane osobe koja ima fizički pristup telefonu i program nije sposoban da briše tragove sopstvene upotrebe. „NoviSpy“ slao je prikupljene podatke na IP adresu povezanu sa službenikom BIA-e, pri čemu je ime tog službenika delimično sadržano u nazivu računara na koji su podaci stizali. Dodatno, u izvornom kodu softvera pronađen je broj telefona koji se dovodi u vezu sa istom osobom. Analizom načina formatiranja identifikacionog koda telefona žrtve, Amnesty International je zaključio da je špijunski softver potencijalno bio instaliran na više od 600 mobilnih uređaja, a ova tvrdnja je potkrepljena informacijama koje je Amnesty International dobio od kompanije Google.

U najmanje dva slučaja Amnesty je zaključio da su telefoni na koje je instaliran „NoviSpy“ otvoreni uz pomoć „Cellebrite“ softvera, forenzičkog alata koji legalno upotrebljavaju policije širom sveta. Ovaj alat omogućava otvaranje telefona, kopiranje podataka i instalaciju pomenutog špijunskog softvera. Nakon objavljivanja izveštaja Amnesty-ja, licenca za korišćenje „Cellebrite“-a je povučena. Međutim, nakon izveštaja Amnesty International-a, praksa se izmenila, umesto da se telefoni posle kopiranja podataka vraćaju aktivistima, oni se sada uništavaju kako bi se sakrili tragovi preuzetih informacija. Studenti su u više navrata izvestili javnost da im je policija razbijala telefone, što dodatno ukazuje na pokušaje prikrivanja dokaza o nelegalnom kopiranju sadržaja. Upotreba špijunskog softvera ima dalekosežne posledice po rad branitelja ljudskih prava. Samo saznanje o njenoj upotrebi stvara efekat zastrašivanja i autocenzure, koji traje sve dok odgovorni za takve prakse ostaju nekažnjeni i dok ne postoji jasna institucionalna zaštita onih koji su njime pogođeni.

Izveštaj Amnesty International bazira se na informacijama dobijenim nakon sprovedene digitalne forenzike telefona novinara i aktivista kojom je utvrđen način, vreme i obim kompromitacije podataka. Ovi izveštaji poslužili su za pokretanje svih raspoloživih pravnih mehanizama zaštite. Od kraja 2024. do trenutka završetka rada na ovom izveštaju podneta je krivična prijava protiv nepoznatih počinitelaca pripadnika policije i Bezbednosno-informativne agencije za 6 dokumentovanih slučajeva. Svi slučajevi su još uvek u predistražnoj fazi.

Takođe, pokrenut je postupak pred Zaštitnikom građana i podneta je inicijativa Povereniku za zaštitu podataka o ličnosti za pokretanje inspeksijskog nadzora u slučajevima digitalnog nadzora. Nažalost, pokazalo se da pored krivičnopravne zaštite ni zaštita pred nezavisnim institucijama nije efikasna. Zaštitnik građana je obavestio jednog podnosioca pritužbe da neće sprovesti postupak jer se u navedenom slučaju vodi krivični postupak. Poverenik za zaštitu podataka o ličnosti je po pribavljanju izjašnjenja policije i bezbednosnih službi u kojima one konsta-

tuju da nisu preduzimale mere niti radnje koje bi predstavljale neovlašćenu ili nezakonitu obradu ličnih podataka, kao i da su radnje preduzimane u skladu sa zakonom, „utvrdio“ da ne postoje činjenice koje bi ukazivale na povredu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti niti postojanje osnova koji bi opravdali sprovođenje vanrednog nadzora po službenoj dužnosti.

Upotreba podataka pribavljenih na nelegalan način zakonom je ograničena i takvi dokazi ne mogu se koristiti u sudskom postupku. Ipak, nakon što je u martu 2025. godine televizija *Informier* objavila audio-zapis sa sastanka aktivista grupe STAV i PSG, grupa je privedena pod sumnjom da je pripremala krivično delo protiv ustavnog uređenja.

Tokom protesta zabeleženi su i incidenti poput onog od 11. jula, kada je policijska službenica u civilu maltretirala studentkinju Fakulteta dramskih umetnosti, vukući je za kosu ispred Pravnog fakulteta u Beogradu kako bi je primorala da otključa svoj telefon. Prema navodima advokata Ivana Ninića, koji zastupa učesnike protesta, policija snimke preuzete sa zaplenjenih telefona prosleđuje tabloidima poput *Informera* i *Pinka*.

2.2. Napadi na aktivistkinje i braniteljke ljudskih prava

Oko trećine svih zabeleženih napada bilo je usmereno na braniteljke ljudskih prava, aktivistkinje i žene koje su bile vidljive na protestima. Na udaru su bile žene koje su javno delovale: studentkinje, profesorke, direktorke škola, dekanke, tužiteljke, sutkinje, advokatice i aktivistkinje, upravo zato što zauzimaju vidljiv prostor u javnosti, organizuju otpor ili se suprotstavljaju vlasti.

Ovo potvrđuje i istraživanje organizacije FemPlatz „Između megafona i tišine: Žene u borbi za promenu – eksplorativno istraživanje o ličnim iskustavima, izazovima i otporu žena na protestima u Srbiji 2024/2025“, objavljeno u novembru 2025. godine, koje analizira učešće žena u masovnim protestima u Srbiji i različite oblike nasilja kojima su bile izložene. Nasilje

prema ženama na protestima nije sporadično, već strukturno i duboko ukorenjeno u patrijarhalnim obrascima i autoritarnim praksama države.

Istraživanje dokumentuje širok spektar rodno zasnovanog nasilja: od verbalnog uznemiravanja, seksističkih uvreda i onlajn napada, do fizičkog nasilja, pretnji seksualnim nasiljem i ponižavajućih policijskih postupaka. Rodna dimenzija represije naročito dolazi do izražaja u načinu na koji su policija i akteri bliski vlastima postupali prema ženama, što predstavlja proizvod ukrštanja mizoginije, seksizma i političke represije.

Brojna svedočenja ukazuju na nesrazmernu i neopravdanu upotrebu sile od strane policije prema učesnicama protesta. Žene su prijavljivale da su bile izložene suzavcu, fizičkom nasilju, pretnjama i degradirajućem postupanju tokom privođenja i zadržavanja, iako nisu pružale otpor. Posebno su istaknuti slučajevi invazivnih telesnih pretresa, seksualizovanih uvreda i komentara, kao i prakse koje su imale za cilj poniženje i zastrašivanje, a ne održavanje javnog reda. Prema ženama se neretko primenjivao narativ koji ih predstavlja kao „strane agentkinje“, „izdajnice“, „nemoralne“ ili „seksualno devijantne“, pri čemu je njihov privatni život instrumentalizovan kao sredstvo diskreditacije.

Pored policijskog nasilja, žene su bile izložene i napadima od strane civila i grupa povezanih sa režimom. Zabeleženi su slučajevi namernog zaletanja vozilima, fizičkih napada na studentkinje, kao i pretnji i zastrašivanja tokom i nakon protesta. Podaci iz navedenog istraživanja pokazuju da je gotovo 40% studentkinja doživelo neki oblik nasilja tokom protesta: najčešće verbalne pretnje i uvrede, ali i kombinaciju fizičkog i verbalnog nasilja, onlajn uznemiravanje i direktne fizičke napade. Više od četvrtine ispitanica svedočilo je nasilju nad drugim ženama, što dodatno potvrđuje sistemsku prirodu problema.

Iskustvo nesigurnosti i straha predstavlja važan deo svakodnevice žena na protestima. Čak i one koje nisu bile direktno napadnute navode pojačanu anksioznost i osećaj stalne ugroženosti.

sti, a mnoge učesnice protesta počele su da nose zaštitnu opremu, maske ili da menjaju ponašanje na javnim okupljanjima kako bi smanjile rizik od nasilja, što direktno utiče na ostvarivanje prava na mirno okupljanje i slobodu izražavanja. Učesnice istraživanja nasilje ne doživljavaju kao izolovane incidente, već kao deo šireg društvenog i političkog konteksta u kome patrijarhalni obrasci dominacije prožimaju i društvo i državne institucije.

Ovo istraživanje je pokazalo da nasilje prema ženama u kontekstu protesta u Srbiji predstavlja mehanizam kontrole i disciplinovanja, kojim se ograničava prisustvo žena u javnom i političkom prostoru. U uslovima snažne povezanosti državnih institucija i vladajućih struktura, rodno zasnovano nasilje postaje sredstvo za suzbijanje društvenog otpora. Ovakva praksa ima ozbiljne posledice po ženska ljudska prava, demokratske procese i vladavinu prava, te zahteva hitnu institucionalnu reakciju, odgovornost i sistemske mere zaštite.

Odnos prema učesnicama protesta biće predstavljen kroz nekoliko primera, uz poseban osvrt na slučaj studentkinje Nikoline Sinđelić, koji objedinjuje reakciju vlasti prema učešću žena na protestima.

Već je navedeno da je reakcija vlasti na legitimne zahteve studentskih protesta bila lansiranje narativa o „obojenoj revoluciji“, u kojem su žene često personalizovale neprijatelja, postajući simboli pobune. Aktivistkinja grupe STAV i organizatorica protesta Mila Pajić, mesecima je bila predmet tabloidnih napada, a predsednik ju je javno označio kao zastupnicu „antisrpske ideologije“ i osobu koja „mrzi srpski narod“. Ona je jedna od učesnica tajno snimljenog razgovora aktivista grupe STAV, čiji je audio-zapis televizija *Informer* objavila u martu 2025. godine. Nakon objave, grupa je privedena pod sumnjom da je pripremila krivično delo protiv ustavnog uređenja, a nekoliko učesnika je izbeglo hapšenje, uključujući i Milu Pajić, Anju Pitulić i Doroteju Antić, jer su se nalazili van zemlje.

Kao deo narativa o obojenoj revoluciji, napadima su bile izložene i organizacije civilnog društva. Česta meta napada bila

je Vukosava Crnjanski, direktorka CRTE, optužena da je deo operacije rušenja predsednika, kao i Maja Stojanović, direktorka Građanskih inicijativa koja je označena kao agent rezident zapadnih obaveštajnih službi.

Članice akademske zajednice takođe su se našle na udaru represije i zastrašivanja. Smiljana Milinkov, profesorka koja je učestvovala na protestima, bila je izložena policijskoj brutalnosti i pretnjama smrću. Dekanka Filozofskog fakulteta u Nišu suočila se sa pretnjama smrću, a bila je i meta napada nožem. U junu je dekanica Medicinskog fakulteta uhapšena zbog navodnih malverzacija u vezi sa isplatom zarada na fakultetu. Mnoge profesorka, nastavnice i direktorke škola bile su meta odmazde, otkaza i razrešenja sa funkcija zbog javne podrške demonstracijama i učešća na protestima.

Žene su često bile meta tabloidnih napada i kampanja. Dejana Stošić je u avgustu targetirana naslovima u kojima je označena kao „antisrpskinja homoseksualnog opredeljenja“ koja se navodno okoristila učešćem na protestima. U istom mesecu tabloidi su pravdali privođenje Ane Hebar u Beogradu, predstavljajući je kao osobu koja „obožava Albaniju i Hrvatsku, a lomi po Srbiji“. Milena Orubović Đukić, aktivistkinja iz Kosjerića, prikazana je kao „teroristkinja koja predaje deci“. U aprilu su studentkinje Jelena Popadić, Žana Pavlović, Katarina Milanov, Anita Ivanović, Željana Marković, Mirjana Berković, Sara Azarić i Galina Đivujski javno označene kao deo „grupe nasilnika“ koja je navodno „linčovala“ dekana DIF-a u Novom Sadu Patrika Drida.

Studentkinje i aktivistkinje neretko su bile izložene policijskoj brutalnosti, privođenjima i zastrašivanju. Studentkinje Sonja Ponjavić i Kristina Vasiljević teško su povređene u dva odvojena incidenta naletanja automobilima u januaru 2025. godine. Dok je suđenje protiv vozača koji je udario Ponjavić još uvek u toku, vozačicu koja je udarila Kristinu Vasiljević pomilovao je predsednik.

Studentkinja Teodora Jovičić privedena je u avgustu zbog navodnog pisanja grafita na zgradi RTV-a, dok su Milan, David i Irina, studenti koji su u novembru putovali autobusom prevoznika Jaćimović, zadržani u autobusu nakon što je vozilo zaplenila policija.

U septembru je tokom protesta u Novom Sadu privedena Aleksandra Božić, koja je navela da je bila izložena policijskoj torturi. Istog meseca privedena je i Milena Orubović Đukić, zajedno sa još šest aktivista, samo dan nakon što je na protestu u Kosjeriću zadobila udarac pendrekom u glavu. U julu je privedena Vesna Klačar tokom protesta na Novom Beogradu zbog navodne blokade saobraćaja, iako je, prema njenim navodima, sedela na zelenoj površini kada je intervenisala policija.

Aktivistkinje inicijative SviČe Jelena Božić i Darija Stjepić pozvane su na informativni razgovor zbog ispisivanja grafita na zgradi BIA-e, u akciji kojom je traženo oslobađanje privedenih članova grupe STAV. Tokom protesta u Novom Sadu u novembru, policijski službenik je čupao studentkinju za kosu i udario je pesnicom u glavu. U avgustu je na protestu u Beogradu studentkinja udarena više puta pendrekom u glavu nakon što je pala na zemlju, a u julu je policajka u civilu maltretirala studentkinju Fakulteta dramskih umetnosti, vukući je za kosu kako bi je primorala da otključa telefon, ispred Pravnog fakulteta u Beogradu.

Slučaj Nikoline Sindelić, studentkinje Fakulteta političkih nauka u Beogradu predstavlja jedan od najozbiljnijih primera rodno zasnovanog i političkog nasilja tokom protesta u Srbiji 2025. godine. Njeno iskustvo jasno pokazuje kako se državna represija, mizoginija i digitalno nasilje koriste kao sredstva za ućutkivanje žena koje javno učestvuju u političkom otporu.

Tokom mirnog protesta u Beogradu, 14. avgusta 2025. godine, Nikolina je zajedno sa drugim studentima i građanima privedena i odvedena u garažu Vlade Republike Srbije. Pripadnici JZO pod komandom Marka Krička, prema njenom svedočenju, primenili su fizičko i psihičko nasilje – bila je ošamarena, vređana i izložena pretnjama seksualnim nasiljem, uz otvoreno

seksualizovane uvrede i ponižavajuće komentare. Grupa je zadržana više sati bez pravnog osnova, a tužilaštvo je iste večeri saopštilo da ne postoji osnov za krivično gonjenje, čime je potvrđeno da je lišenje slobode bilo nezakonito. Nakon što je Nikolina javno govorila o svom iskustvu, Ministarstvo unutrašnjih poslova je bez sprovođenja bilo kakve istrage zvanično negiralo navode o zlostavljanju, tvrdeći da je policija postupala u skladu sa zakonom. Ubrzo potom, Nikolina je postala meta masovne kampanje digitalnog nasilja. Njene intimne fotografije, nastale dok je bila maloletna, nezakonito su objavljene i distribuirane putem društvenih mreža, što je pokrenula bivša državna sekretarka u MUP-u Dijana Hrkalović. Kampanja je dodatno eskalirala kada je provladin tabloid prikazao njen intimni sadržaj u programu sa nacionalnom frekvencijom, što predstavlja težak oblik institucionalizovanog digitalnog nasilja i grubo kršenje prava na privatnost.

Ovi događaji izazvali su snažnu reakciju javnosti. Dana 19. avgusta 2025. godine, feminističke organizacije organizovale su protest pod sloganom „Sve smo mi Nikolina“, zahtevajući odgovornost policije i prestanak nasilja nad ženama. Umesto institucionalnog odgovora, usledila je politička kampanja diskreditacije. Visoki državni zvaničnici javno su dovodili u pitanje njen kredibilitet, predstavljajući je kao političku aktivistkinju koja iznosi neosnovane optužbe, čime se nasilje relativizuje i normalizuje. U periodu od svega deset dana, Nikolina je bila izložena višestrukim oblicima nasilja: policijskom fizičkom i seksualizovanom nasilju, nezakonitom lišenju slobode, digitalnom nasilju kroz nezakonito objavljivanje intimnog sadržaja, masovnom onlajn uznemiravanju i političkom pritisku. Iako je podnela krivične prijave protiv Marka Krička, postupci nisu pokrenuti, dok je protiv nje Kričak podneo tužbu zbog povrede časti i ugleda, uz neuobičajeno brzo zakazivanje ročišta po njegovoj tužbi. Ovaj slučaj ilustrativno pokazuje kako se u Srbiji rodno zasnovano nasilje koristi kao instrument političke represije, sa ozbiljnim posledicama po bezbednost žena, njihovo učešće u javnom životu i vladavinu prava.

3. Zaključak

Analiza događaja tokom 2025. godine pokazuje da su masovni građanski protesti u Srbiji bili praćeni sistematskim i koordinisanim ograničavanjem osnovnih ljudskih prava i sloboda, posebno prava na mirno okupljanje, slobodu izražavanja i udruživanja. Nalazi i reakcije mehanizama Ujedinjenih nacija, uključujući sedam formalnih komunikacija specijalnih procedura, jasno ukazuju da uočena kršenja ne predstavljaju izolovane incidente, već deo šireg obrasca institucionalnog postupanja kojim se sužava građanski prostor i obeshrabruje demokratsko učešće.

Specijalne procedure UN, kao jedan od ključnih mehanizama međunarodne zaštite ljudskih prava, korišćene su u značajnoj meri radi ukazivanja na ozbiljne probleme u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava u Republici Srbiji. Specijalni izveštioци UN uputili su Vladi Republike Srbije ukupno sedam komunikacija u toku 2025. godine. Poređenja radi, u 2024. godini putem specijalnih procedura Srbiji je upućeno 4 komunikacije, a u 2023. godini 3 komunikacije.⁶

UN specijalne procedure su u više navrata izrazile ozbiljnu zabrinutost zbog prekomerne upotrebe sile, kriminalizacije mirnih protesta, pritisaka na pravosuđe, nadzora nad aktivistima i organizacijama civilnog društva, kao i zbog ugrožavanja akademskih sloboda i bezbednosti novinara. Posebno je naglašena odgovornost izvršne vlasti za stvaranje neprijateljskog okruženja kroz zapaljivu javnu retoriku, selektivnu primenu zakona i instrumentalizaciju bezbednosnih i pravosudnih institucija. Izostanak delotvornih domaćih mehanizama zaštite i odgovornosti dodatno je produbio jaz između međunarodnih obaveza Srbije i stvarne prakse.

Istovremeno, pojačano interesovanje međunarodnih aktera uključujući posete Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljud-

6 Vidi više: *Ljudska prava u Srbiji 2024*, Beogradski centar za ljudska prava, str. 33; i *Ljudska prava u Srbiji 2023*, Beogradski centar za ljudska prava, str. 42.

ska prava kao i Komesara Saveta Evrope za ljudska prava u 2025. godini, potvrđuje da se situacija u Srbiji posmatra kao pitanje od šireg međunarodnog značaja.

Ukoliko se uočeni trendovi ne zaustave, postoji ozbiljan rizik od daljeg urušavanja demokratskih standarda, institucionalne nezavisnosti i poverenja građana u vladavinu prava. Nalazi UN mehanizama stoga predstavljaju ne samo dijagnozu stanja, već i jasan poziv vlastima u Srbiji da bez odlaganja preduzmu mere u cilju zaštite ljudskih prava i usklađivanja unutrašnje prakse sa međunarodnim standardima.

IZBOR IZ IZDANJA
KOMITETA PRAVNIKA ZA LJUDSKA PRAVA - YUCOM

- Pristup informacijama, zaštita podataka o ličnosti i tajnost informacija*, Beograd, 2009.
- Podela vlasti i nezavisno sudstvo*, Beograd, 2002.
- Sloboda pristupa informacijama*, Beograd, 2003.
- Ombudsman – međunarodni dokumenti, uporedno pravo i praksa*, Beograd, 2002.
- Vodič za individualne predstavke komitetima Ujedinjenih nacija*, Beograd, 2023.
- Obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava*, Beograd, 2023.
- Smernice za postupanje zdravstvenih radnika prema licima lišenim slobode i žrtvama mučenja i drugih oblika zlostavljanja*, 2026.
- Smernice za službena lica za sprovođenje zakona radi unapređenja i zaštite ljudskih prava u kontekstu mirnih protesta*, 2025.
- Položaj žrtve u krivičnom postupku Srbije*, 2017.
- Studija o primeni Zakona o zabrani diskriminacije u Srbiji*, 2018.
- Istanbulska konvencija u Srbiji – praksa i izazovi rodne ravnopravnost*, 2019.
- Vraćanje poslovne sposobnosti sudska praksa i preporuke*, 2019.
- Procesuiranje zločina iz mržnje i govora mržnje u pravu Srbije i evropski standardi*, 2018.
- Zakon o opštem upravnom postupku – Anatomija zakonskog projekta*, 2020.
- Analiza izmene pravnog okvira tokom epidemije COVID-19 i uticaj na ostvarivanje ljudskih prava u Republici Srbiji*, 2020.
- Preporuke Univerzalnog periodičnog pregleda u vezi s položajem LGBT+ osoba – U susret zakonu o istopolnim zajednicama*, 2024.
- Peticije i predlozi – pravo i praksa*, 2010.
- Ljudska prava i pritvor-priručnik o međunarodnim standardima koji se odnose na pritvor*, 2000.
- Tortura – instrument protiv demokratije, međunarodni dokumenti, zakonodavstvo, slučajevi*, 2001.
- Amnesty-campaign, legislation, cases*, 2020.

IZBOR IZ IZDANJA
BEOGRADSKOG CENTRA ZA LJUDSKA PRAVA

Vojin Dimitrijević – Milan Paunović (ur.), *Prava i slobode – međunarodni i jugoslovenski standardi*, 1995.

Ustavne pretpostavke za demokratsku Srbiju, 1997.

Vladimir Đurić, *Ustavna žalba*, 2000.

Andraž Zidar, *Lustracija*, 2001.

Vesna Petrović, *Međunarodni postupci za zaštitu ljudskih prava*, 2001.

Konstantin Obradović – Milan Šahović – Milivoj Despot, *Međunarodno humanitarno pravo*, 2002.

Igor Bandović (ur.), *Rad Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju i domaćih sudova za ratne zločine*, 2005.

Vojin Dimitrijević – Dragoljub Popović – Tatjana Papić – Vesna Petrović, *Međunarodno pravo ljudskih prava*, I izdanje 2006, II izdanje 2007, III izdanje 2024.

Jelena Subotić, *Otimanje pravde. Suočavanje s prošlošću na Balkanu*, 2010.

Vojin Dimitrijević, Obrad Račić, Vladimir Đerić, Tatjana Papić, Vesna Petrović, Saša Obradović, *Osnovi međunarodnog javnog prava*, 2012. (III izd.)

Vojin Dimitrijević, *Utočište na teritoriji strane države: teritorijalni azil*, 2015.

Radmila Dragičević Dičić – Marija Vuković Stanković – Lena Petrović, *Primena načela nekažnjavanja izbeglica u prekršajnom postupku*, 2016.

Dušan Pokuševski, Miloš Stojković, *Anonimna mržnja: mehanizmi zaštite od govora mržnje na Internetu*, 2018.

Goran Sandić, *Komplementarni vidovi međunarodne zaštite u Republici Srbiji*, 2020.

Marina Mijatović, Gorica Đokić, Milja Dimitrijević, *Prava zdravstvenih radnika tokom pandemije COVID-19 u Srbiji*, 2022.

Mario Reljanović, *Izazovi kod angažovanja stranih radnika u Republici Srbiji*, 2026.